

güney

AYLIK SANAT DERGİSİ

ATIF ÖZBİLEN
METİN ELOĞLU
TÜRKAN İLDENİZ
ÇETİN A. ÖZKIRIM
MEHMET SEYDA
REZAN ŞENOCAK
CAHİT İRGAT
HALÜK ŞEVKET
DALTON TRUMBO
ENGİN AŞKIN
ADNAN ÖZYALÇINER
SENNUR SEZER
MUZAFFER UYGUNER
RUŞEN HAKKI
BURHAN GÜNEL

Sorumuzun
Yanıtları :

İSMET KEMAL KARADAYI
GÜNEL ALTINTAŞ
GÜLTEKİN SÂMANOĞLU
MUSTAFA NECATİ KARAER
MEHMET SALİHOĞLU

Portre : Halûk Tezcan

güney güney güney güney güney güney

SAYI: 55

Yıl: 5

NİSAN 1972

Cilt: 5

250 Krş.

Olan * biten * yorum

Ümit Yaşar dostumuz, bir günlük gazetenin hafta sonu ekinde yönettiği "Şiir Köşesi" ne gelen "çalınmış şiirler" in çokluğundan yakınıp bunun, bir türlü önlenemeyen bir sorun olduğunu belirtince, pek öyle şaşmadım. Eskilerin "intihal" dedikleri "hırsızlama" olayına çoğu zaman biz de tanık oluyoruz.

Geçenlerde şiir sergisi dolayısıyla görüştüğümüz hoca — ozan Mehmet Selim Karaca, aynı konudan yakınıyordu. Onunki şiir ya da dize aşırılması değil, ama doğrudan doğruya "kitap aşırılması" idi. Büyük emeklerle hazırlayıp yayımladığı bir antoloji -antolojinin adı ile birlikte içte ufak değişikliklerle bir başkası tarafından yayımlanmış. Şüphesiz yasalara suçu saptayıp gerçeği gün ışığına çıkaracaktır.

Konuyu açmışken bir somut örnek daha vermek istiyorum. Bu, imza değişikliği ile bir yazının edebiyatımızda ün yapmış bir başka kişiye maledilmesi olayıdır. Olay, değerli kadın hikâyecisi, yazar ve gazeteci arkadaşımız Mübeccel İzmirli'nin başından geçiyor. İzmirli'nin, bir genç ressam ve sergisiyle ilgili yazısı günlük gazetelerden birinin sanat sayfasında çıkması beklenirken, yazarın imzası değişerek bir başka dergide yayımlanmış. Şimdi o da yasaların getireceği sonucu beklemeye. Geçenlerde birkaç günlüğüne İstanbul'a gelen Başkent Gazetesi Sorumlu Yönetmeni Ahmet Nadir Caner dostumuz, Mübeccel İzmirli'yle görüştü ve dönüşünde Başkent'in sanat sayfasında bu konuya iki kez değinerek çirkin olayı tüm açıklığıyla yazdı.

Gerçekten çirkin ve yüzkızartıcı olaylar.. Mısra çalmak, şiir

çalmak, eser çalmak, imza çalmak; günlük zabıta olaylarından farklı ne? Hiç...

Adını anmışken, Mübeccel İzmirli'nin sağlığı ile ilgili bir haber daha vermek istiyorum: Değerli arkadaşımız, geçtiğimiz ayın başında "acilen" ve "tehlikeli" durumda S.S.K. İstanbul Hastahanesine kaldırıldı. İlk 15 günün kritik bir devre olduğunu söyleyeceğim. Allesi, sevenleri ve tıbbın bütün imkânlarını uygulayan doktorları, gece-gündüz İzmirli'nin başında beklediler. Her an kötü bir sonla karşılaşılabilirdi. Sonunda, çok yavaş da olsa iyiliğe, dolayısıyla hayata dönüş oldu. Hastalığının tehlikeli devresini şimdilik atlattığı olan Mübeccel İzmirli, Güney'in dizgiye verildiği şu sıra, "nekahat" ini geçirmek üzere Kadıköy yakasında bir prevantoryuma yatırılmış durumda. Kendisini en yakın zamanda yeniden aramızda görebilmek umuduyla sağlıklar diler, geçmiş olsun deriz.

Bir uğrak yapıp geçmek isterken, Ahmet Nadir Caner'in candan konukseverliği yüzünden Ankara'dan ve dostlardan kolayca ayrılamadım. 4 gecenin 3 gündüzünde çoğunlukla GÜNEY'in sorunları üzerinde durduk. GÜNEY'i daha başarılı, daha olgun bir çizgiye kavuşturacak "temas"lar yaptık, kararlar aldık.

18 Mart cumartesi günü TDK salonunda Mehmet Salihoglu dostumuzun, aydınlar ve gençler tarafından ilgiyle izlenen, NEDEN ATATÜRK DEVRİMİ? konulu bir konuşması vardı; biz de izledik.

Türkçe Genel Merkezi Sanat Galerisi'nde bir resim sergisi vardı: Ayfer Yelgar'ın. "Erzurum Anıtları" nı dile getirmişti firçasıyla sanatçı.

Unesco genel kurulunca bu yılın "kitap yılı" ilan edilmesi dolayısıyla olacak, D.G.S. Ga-

lerisi'nde TDK kitaplarını sergilemişti. Kurum, kendi yayınlarını %50 indirimle satıyor ve kitaplar kapışıyordu. Bu, iyi bir şeydi şüphesiz. Düşündüm de, yayın servisleri harıl harıl çalışan kimi günlük gazetelerimiz ve hele bankalarımız Unesco'nun bu çağrısına neden uymazlar?..

Aynı galeride Turgut Purnın heykelleri, Arslan Gündaş'ın resimleri ve Hamiye Çolakoglu'nun seramikleri sergileniyordu. Çolakoglu'nun seramikte değişik bir çalışması var. İkinci kişisel sergisini İstanbul'da açacakmış.

Yazımı bağlamadan önce, Hamiye Çolakoglu'nun sanat serüveninden söz etmek isterim:

1951 — Münih portre yarışması, 1952 — İlk resim sergisi; 1953 — İstanbul'un 500'üncü fetih yılı minyatür sergisi; 1954 - 57 Etnoğrafya müzeleri Türk halk motifleri araştırması; 1958 — Münih'te dekorasyon ve resim çalışması; 1959-63 Floransa'da Istituto Statale D'arte Per la Ceramica'da seramik ve teknoloji öğrenimi; 1961 — Perugia Üniversitesi sanat tarihi ve İtalyan edebiyatı; II Giornale D'Italia'nın Roma-Palazzo delle esposizioni'de düzenlediği uluslararası yarışmada gümüş madalya ve diploma ödülü; 1962 — DÜNYA BARIŞI seyahat ödülü 22 bin Kim Finlandiya, Rusya, Macaristan, Fransa ve İtalya'da çeşitli sergiler; 1963 — Washington'da uluslararası seramik sergisinde en iyi sanatçı seçilerek "Dünya Seramikçileri Derneği" şeref üyeliği; Venedik Türk Sanatları Kongresi'ne seramik çalışmaları katkısı; 1965 — İsrail sanat merkezi Ein-Hod'da Anadolu'yu yansıtan seramik sergisi; Bat-Yam Belediye Müzesi'nde İsrail etkisinde sergi ve İsrail'in şeref madalyası sanatçı köyünün üyeliği; 1966 — Mimaride ve

heykelde çağın seramiği sermayumuna İsrail'e davet edildi; 1967 — Uluslararası çağdaş seramik sergisine katıldı "İst. D.G.S. Akademisi."

Halen Birleşmiş Ressamlar ve Heykeltıraşlar Derneği yönetim kurulunda çalışmakta, karma sergiler yanında Devlet Resim sergilerine de katılmaktadır.

Metin Eloğlu dostumuzun 1 Nisan 1972 cumartesi günü saat 17'de Ankara'da Tuna Caddesindeki TÜRK — İŞ Genel Merkezinin galerisinde resim sergisi açılacak. Eloğlu, özellikle figüratif resimlerini sergileyecek ve bu arada kitaplarını da imzalayacak.

İstanbul sergilerine gelince : GALERİ 1, bu yıl sezonu geç açtı. İlk sergi 24 Mart'ta Turan Erol'undu. Aynı tarihte değerli sanatçımız Orhan Taylan'ın resim sergisi Kadıköy Halk Eğitim Merkezinde açıldı.

AFAK (Adapazarı Fotoğraf Amatörleri Kulübü) nün 7 üyesi fotoğraflarını Beyoğlu Sanat Galerisinde sergilediler.

Aynı galeride Türk Rekreasyon Derneği'nin, yılın 2. karma sergileri ve Tahir Taş'ın desenli şiir sergisi vardı.

Nedret Selçüker, radyo programları dolayısıyla dinleyicilerinden aldığı mektupları "Bana Gelen ve Değerlendirilen Mektuplar" adı altında, Beyoğlu Şehir Galerisinde ikinci kez sergiledi. İki, geçen yıl Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü salonlarında idi.

T.G.S.Y.O. öğretim üyesi değerli sanatçı arkadaşımız Halûk Tezozar, heykellerini ve desenlerini Taksim Sanat Galerisinde sergiliyor.

Atif ÖZBİLEN

güney

AYLIK SANAT DERGİSİ

Sahibi ve sorumlu yönetmeni : Atif Özbilen

Yazışma ve posta havallesi : Atif Özbilen, P. K. 1353 İstanbul.
Baskı : Halk Matbaası, Tel.: 22 19 98. Ebuşsuut Cad. No. 15,
Sirkeci — İstanbul. Akbank Beşiktaş Şb. hesap No. 22787.
abone : yıllık 30 TL.

a DERGİSİ YENİDEN

ÇIKTI

YENİ a DERGİSİ

P.K. 1392

İSTANBUL

Yeni Yayınlar

AYLIK FİKRİ, SANAT ve
BİBLİYOGRAFYA DERGİSİ

P. K. 60 Yenışehir — ANKARA.

metin eloğlu

Bir sanatçı, başka bir sanatçıyı yerden yere çalabilir söy-leşilerinde, yazılarında, kimi sorulara verdiği yanıtlarda. Kızdığınız da olur, gülüp geç-tiğiniz de. Sanatçı milleti bu! Ama, "eleştiriyi gerçekten uğ-raş edinmiş bir kişiyi yargıla-rından ötürü hiç kınamamalı bence. Sevmem ya özdeyişleri, yine de Montaigne'in şu sözünü anmadan edemeyeceğim, salt değineceğim sorunla ilişkisi ol-duğundan: "Eleştirmenler, sa-

natçılara yol göstermeye yelten-diklerinde, bi bakıma gerçek gö-revlerini yadsırlar ve de ayıp-lanırlar." Usuma birden bizim Nurullah Ataç da geliverdi: o-nun da adı "eleştirmen"e çık-mıştı ya.. Oysa, tavla oynarca-sına "zar"ını atıyordu o; öğüt-lemelerini, akılhocalığını, gide-rek saldırılarını "sanatçı"lara kazankaldıranlara saklıyordu. Hoş, Ataç'a eleştirmen de dene-mez gibime geliyor, bir açıdan sanatçı'ydı o da. Neyse.. kes-tirmeden sözüm şu: Sanatçı-nın öz görevi, işlevi düpedüz E-LEŞTİRİ'dir. Doğayı eleştirir, kendini, toplumu, yaşam düze-ninde kurguyu, gelenekleri, sa-nat ortamını, çağsal gidişatin aykırılıklarını, gündüz olayları ve de - en önemlisi - ELEŞTİR-MENLERİ! Bir görev, ödev değildir bunlar; uğraşının içe-riğindeki köken, doğal oluşum.

Bu özel yargıyı paylaşmayıp: "Eleştiri alanıyla sanatsal a-lanların koşulları, gerekleri, görevleri, anlamları bambaşka-dır..." diyecekler de olur elbet. Ne ki, şu banteli önemli ilkten: Eleştirmen, ele aldığı kişiyi ya da yapıtını, - soyut, puslu yar-gılara varmamak için - tüm ge-lişimiyle, gidişatiyle incelemeli, tartmalı onu. Ki, hiç değilse, belgesel bir değer, nitelik taşı-sın çalışması. Ön görevi bu. Sonra da, kendi düşün, ilgi, i-nanç çizgisinin olağan sonuçla-rına varmalı ve gayrı durmalı oracıkta, sanatçının erdiği, tat-tığı ilgilerin "benzer"liğini um-malı, Yâni, -eğer besbelli yanıl-gılara düşmemişse pek kurca-lanmaz dedikleri; kişisel bir çaba ürünü olarak yorumlanır, değerlendirilir; bir şairin, res-samın ya da müzikçinin yol kavşağındaki "trafikçi"nin DUR - GEÇ'çi katılığına hiç uy-mazcasına...

Bu sorunu - hele hele şu kar-maşada - niye dilime doladım, biliyor musunuz? Epeydir yok-sunuz eleştiriden; suyunatirit övgülerden, yergilerden bıkkın-lık geldi. Bu yolun yolcusu, de-diği dedik kişiler de boş çaba sayıyorlar ki, olumlu yankısı olan bir "çıt" çıkmıyor hanidir. Ola ki, şu kaniya da varıvermiş-lerdir, az önce değindigimce: Gerçek sanatçı eleştirilemez; o-nun analak işi, tutumu zaten e-leştiridir. Eleştirmenler ve de tüm sanatçılar dahil.

Neyse, kimsenin soyut ekme-giyle oynamayalım.

Desen : Metin Eloğlu

YANKI

Sorma, neden bu hüüzün
bakıyorum uğruna intiharlar oluyor

bakıyorum uğruna intiharlar oluyor
ve sen ey
kendine saklayan kendini
içkilere yatıp kumarlara yatıp
konuşa gülüşe — öyle umursamaz
bütün sorgulardan sıyrılıyorsun

kendinin üstünde yaşadığın malûm
şaştığın şu ki
hiç yorulmuyorsun
yıllardır tek tutkun
o incecik adama
nedense bildirmezsin kimselere
hattâ ona
dalgaçlımsın diye günlerin
bir bunun için, bir bunun için
sonunda gemiler alabora
kaptanlar boğulsa da
kalkkahalarında fırtınakar yaratıyorsun

bir sabah santral
Adana santral otelinden bağlar sesini
aynı gün hem İskenderun Beşer Palas'ta
hem Ankara Balın'desin
ama
otel defterine baksalar adm bulunmaz
esrareniz yaşamak baş marifetin

sorma neden bu hüüzün
bakıyorum uğruna intiharlar oluyor

ben ki
seni kendim gibi tanırım
ben neysem sen o'sun
öldürmek değil yaşatmaktır ereğin
sadist olmadığım bilirim
öyleyken ezberindeki şifreler nedir
ya gözlerindeki mknatsız
ağzındaki renk
teninde tüten namı — beng beng —
ben mi yanlıyorum
sen mi yanlıyorsun
uzaya anten kurup öyle uçuz
tellerinle dünyayı oynatıyorsun.

Türkân İldeniz

KISACA

54 aydır gününü yaşırma-dan okurlarına ulaşan Güney Sanat Dergisi, elinizdeki sa-ysıyla yayımını ilk kez ak-satmış oluyor. Bunu, şu ne-dene bağlamak isteriz: Gü-ney'in dizilip basıldığı basım-evinde başka dergiler de çık-tığına göre, ay sonlarında ist-er istemez bir sıkışıklık olu-yor. Baskıya hazırlanırken, sıra beklemeler yüzünden dergi-nin çıkışı gecikebiliyor. Dü-şündük, her ayın 15'inde çık-makla belki bu sorunu çö-zümleyebilirdik. Ama ne ki, durumu önceki sayımızda belirtmemiz gerekirdi; du-yuramadık, özür dileriz.

Öte yandan, değerli okur-larımızın da dikkatlerine çar-pacağı gibi, GÜNEY, yazar kadrosunu her sayı biraz da-ha güçlendirmektedir. Bu sayımızda, sinema eleştir-meni arkadaşımız Çetin A. Özkırım'ın ve bir zamanlar DOST dergisinde şairleri ile görünmüşken şimdi kendi köşesinde sessiz çalışan Ha-lük Şevket'in tiyatro soru-larına değinen yazıları yer alıyor. Öyle sanıyoruz ki, her iki yazarımız GÜNEY'e sür-rekli olarak yazacaklardır.

İki sayıdır duyuruyoruz ya, yine de değınmeden ge-çemeyeceğiz: Bize denemele-rini gönderen yetenekli okur-larımız, dergimizin belli bir sütununda yanıt bekleyecek-lerse bunu, lütfen mektupla-rında açıklamalıdır. Özel yanıt bekleyenler içinse, lütf-en 2 liralık posta pulu gön-dermelidirler.

Saygılarımızla.

GÜNEY

TÜRK SİNEMASI

ve DEVLET İLGİSİ

(1)

YEDİNCİ SANAT ile uzaktan — yakından ilgisi bulunanların, Türk sineması denildi mi, bu sorunu çözmek için uslarına ilk kez, devletin ilgisi gelir. Yıllardır, "Sinemamızın kurtuluşu için devletin ilgisi bir zorunluktur." diyenlerimiz çoğunlukta. Özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra, sinema sanatındaki başarılı çıkışlarını izlediğimiz ülkelerin sayıları arttıkça.. Bunların devlet gücüyle başarıya ulaştıklarını öğrendikçe, bu gerekliliğin bir zorunluk olduğunu belirtenler, haklı görünmektedirler.

Ne var ki, Türk sinemasına devlet'i çağırmadan önce bu konuyu yeterince incelemek de bir başka zorunluktur. Ön çalışmalar yapılmadan, devletin gelişigüzel kuruluşlarından birine, bir çırpıda hazırlanan bir yönetmelik, ya da yeterince önmeyenmiş bir sorun olarak Bakanlar Kurulundan geçirilmiş bir kararlar, Türk sineması bırakılabilirse beklenen olumlu sonuç elde edilemez.

Özellikle bizim gibi ülkelerin, gencecik demokrasilerinde devlet, hükümet ve parti kavramları, zaman zaman birbirine karışmaktadır. Yakın geçmişimiz bunun örnekleri ile doludur. Bu karmaşıklığın sonucu, devlet eline geçen sinemalar çok zaman parti sözcüsü, birer propaganda aracı olup çıkmışlardır. Ülkemizde değilse bile, yeryüzünde bunun bir çok örneği vardır. Parti sözcülüğü yapan devlet sinemalarında, endüstri gelişebilir. Gelişmiştir de... Örneğin, bir zamanların faşist İtalyan sineması, İkinci Dünya Savaşından önceki İtalyan filmciliği dev bir endüstriye sahipti. Karşıtı söylenemez. Ne varki, bugün o dev endüstrinin ürünü "Beyaz telefonlu filmlerden" sanat adına hiçbir şey kalmamıştır. Partilere adanan devlet sinemalarında, belki endüstri gelişebilir ama yedinci sanat ölü. Ölmüştür de...

Bu gerçeği gözönünde tutmak ise bir başka zorunluktur. Çünkü yedinci sanat bir endüstri kolu, bir tanıtma - yayma organı, bir eğitim aracı, bir sanat dalı olduğu kadar, etken bir savaş silahıdır da...

BAŞLANGICINDAN GÜNÜMÜZE KADAR

Her yönüyle ülkemizin ekonomisinde, sanatında, kültüründe son derece önemli yeri bulunan bu konuda, kesenkes bir sonuca varmadan önce, başlangıcından günümüze dek, devletin Türk sinemasına gösterdiği ilgiye kısaca göz atmakta yarar vardır. Tophyabildiğimizce sıralayalım :

Çetin A. Özkırım

- Sinemanın üretiminden hemen iki yıl kadar sonra, 1897 başlarında Osman elinde devlet demek olan kişiye, Yıldız sarayında sinema sunuluyor. Bu, devletin Türk sinemasına değilse bile, sinemaya gösterdiği ilk ilgidir sanırım.
- Aradan onsekiz yıl geçiyor. Devletin değil "büyülü yenilik"lerle uğraşmaya, ulusunun dirliği — düzeniyle ilgilenmeye olasılığı yok. Yıl 1915... Gene de, Padişah damadı, Başkumandan Enver Paşa'dan bir buyruğu ile (Merkez Ordu Sinema Dairesi) kuruluyor. Sarıkamış'ta binlerce sarıgülün tazelerini kırdıran Enver Paşa'nın bu yanını unutsanız, devletin Türk sinemasına gösterdiği ilk ilgi onun buyruğusu ile gerçekleştiği için, saygıyla anmak gerek...
- Enveri paşa, serüvenlerle dolu kara yazgısını Kafkas ellerinde sürdürürken, bir de Mustafa Kemal Paşa çıkıyor. Bir yandan yol, yöntem gösterip ulusuna, öte yandan da 1922'lerde Türk sinemasına el uzatıyor. (Ordu Film Teşkilatı) nı kuruyor.
- Atatürk, sinemanın önemini yeterince bildiğini, (Ordu Film Teşkilatı) nı kurmakla açıkça gösteriyor. Bunu, söylevinde yer alan sinema üstüne düşüncülerinden de çıkarabiliriz. Ama ne varki 1922'den 1930'a kadar geçen süre içinde, "On yılda onbeş milyon genç" yaratan Cumhuriyet devletimizin, Türk sinemasıyla pek ilgilendiği söylenemez. Yalnızca 1930 yılında bir yasa çıkarılmış: "Umumi hıfzısıhha kanunu". Bu yasada, çocukların gece ve gündüz, hangi yaşlarda sinemaya girebilecekleri belirlenmiş.
- Derken aradan iki yıl geçmiş. Devlet, Türk sinemasına bir ilgi daha göstermiş. 9 Haziran 1932 güncesinde (Sinema Filmlerinin Kontrolü Hakkında Talimatname) çıkartılmış. Böylece, bugüne kadar süregelen, zaman zaman yamp — yakınılan denetleme tüzüğü'nün ilk şekli ortaya çıkmış. Sonradan kısaca sansür diye belenip, filmcilerin düşlerine giren bir düzenin temeli atılmış olmuş.
- Bir yıl sonra, 26 Aralık 1933'te (Sinema Filmlerinin Kontrolü Hakkında Talimatname) ye bir küçük madde eklenmiş.

- 26 Mayıs 1934 yılında ise (Matbuat Umum Müdürlüğü Teşkilatına ve Vazifelerine Dair Kanun) çıkarılmış. Filmlerin denetlenmesi de bu yasanın kapsamı içine alınmış.
- Filmlerin denetlenmesi önemli bir sorun olarak düşünüldüğünden, aynı yılın Temmuz ayında bir ikinci yasa daha çıkartılmış. (Polis Vazife ve Selâhiyet Kanunu) isimli bu yeni yasa yürürlüğe girer girmez de filmlerin denetlenmesi, buna bağlanmış.
- Devlet 1937 yılında, Türk sineması için olumlu sayabileceğimiz bir ilgi göstermiş. Öğretici ve Teknik Filmler Hakkında Kanun çıkartılmış. O günceden bu yana, belge sinemasını desteklemek amacıyla güden bu yasa, aksamadan uygulanılabeydi belki de bugüne dek, Türk sinemasının kara yazgısı değişmiş olacaktı. Öğretici, bilimsel, belgesel filmlerin çevrilmesi, getirilmesi ve gösterilmesi için kolaylıklar sağlayan ve bu tür filmlerin gösterilmesi zorunluğunu koyan bu gerçekten yararlı yasa, nedense sonraları uygulanmamış, ya da uygulanmamıştır.
- Derken bir başka yasayla, 1938'de sinema bilet tutarlarının yüzde onu çeşitli kuruluşlara dağıtılıyor.
- Aynı yıl içinde bilet fiyatlarında indirim yapılıyor.
- Aradan bir yıl geçiyor. Evrenin yazgısını değiştirecek olan bir savaşın başladığı 1939 yılı geliyor. Hitler'in barut seslerine karışan söylevleri birbirini izlerken, o yılın Temmuz ayında da Türk sinemasının geleceğini köstekleyen ünlü (Filmlerin ve Film Senaryolarının Kontrolüne Dair Nizamname) isimli ve kısaca Sansür diye bilinen tüzük yürürlüğe giriyor. Giriş, o giriş... Çeşitli hükümetler gelip geçiyor. Tek partiden çok partiye atıyoruz. Bir devrim yapılıyor. Oniki Mart muhtırası veriliyor. Aradan tam otuzüç yıl geçiyor. Ama faşist İtalyan yasalarından etkilenen bu yönetmelik olduğu gibi yürürlükte kalıyor. Bu da, devletin Türk sinemasına gösterdiği ilgilerden biridir.
- Gene 1939'un Kasım ayında da unutulmaz bir konu hatırlanıyor. (Öğretici ve teknik film ve senaryoların kontrolü hakkında nizamname) çıkarılıyor. Böylece belge filmleri de sansürün kapsamına sokulmuş oluyor.
- Tek parti dönemi tüm pervasızlığı ile sürüp gider, gazeteler bir emirle sursiz kapanır, bir çok ünlü kişi sağ kollarını havaya dikip Nazi gibi birbirini selamlarken devlet baba, Türk sinemasına bir ilgi daha gösteriyor. Yıl 1941... Belge filmciliği sansürün kapsamına alınırken, (Matbuat Umum Müdürlüğü Sinemacılık Kolu) kuruluyor. Başlıyor devlet eliyle, haber filmleri çekilmeye ve de sinemalarda gösterilmeye. Her büyük kentimizin sinemalarının beyaz perdelerinde büyüklerimiz...

ÇAĞRIŞIM

Mehmet Seyda

Karlı bir hava, Soğuk, Reks sinemasının saat 11 seansı, Dostum Selek, kızım Birsen, ben. Filmin adı "The Music Lovers". Bizimkiler "Yalnız Kalpler" demiş. Tschalkowsky müziğinden parçalar, bes tecinin cinsel çarpıklığı, bu yüzden çektiği acılar, Trende karısının açılan etekleri, ona, sonuna erişilmesi mümkün olmayan kanlı halkaların derinliğini gösteriyor. Nerdeyse çıldıracaktır, Yönetmen basmış da basmış üstüne, koca sanatçının yaratış dehasını, ömrü boyunca, kadınlara karşı duyduğu yabancılaşma, soğukluğa dayarış. Uydugunu bulamayan karısı bir tumarhane neye kapatılıyor, besteci koleradan ölüyor. Annesi de koleradan ölmüştü. Gece evde, bir yanın içiyor, bir yanın üç bu büyük bes tecinin "Concerto In D. Op. 35" ini Jascha Heifetz'den dinliyorum. Film bütün gün bu müziği düşündürdü bana, Birden aklıma çivi gibi gelip saplanıyor Lütfi Erişçi. "Türkiye İşçi Sınıfının Sosyal Varlığı" nı yazmıştı. 1935'lerde "Acem" Ahmet Cevat'ı "Neler Hazırlıyorlar?" diye ünlülerle ilgili bir kitapçık yayınlamış, onun aracılığı ile Lütfi'yi tanıyorum. Gelmiş oturmuş bizi dinliyor, Cevdet çıkıp gidince konuşmayı onunla sürdürüyor. Beni sorguya çekmiş, ne yapmayı düşünüyorsun? Anlıyorum ki, sorguya çekmeyi seviyor. Şair mi olacak sün? Hani, şiirlerin nerede? Konuk kahve bahçesinde, mermer masalı bir küçük kahvede çaylı, üzüm, beyaz peynirli öğle yemeklerimiz. Beni alıp, Kadıköy'de, Kurbağalıdere'de, bir zamanlar ortanca halamın da oturduğu sokağın ucundaki evine akşam yemeğine götürüşleri. Üstüste yığılmış gazeteler, dergiler, kitaplar. Saçları kınalı sandığım çok konuşkan annesi. Aynı evde, sonradan eşi olan güzel bir kız; Şefika. Ahmet Cevat, o yaşlarda hemen hemen bütün bilgini, kendisi deyişle "sistemlik şüphesi" Lütfi'ye takıyor: Ulan, geneleve gittik de ne oldu? bir bok yiyemeden döndün. Öyle olmuş, kadına çok acımış. "Sen benim kardeşim ol!" falan gibi sözler etmiş. Ka-

dın arkasından basmış kahkahayı. Parasını da ödemişken elini eline sürmeyen "toy" delikanlı garibine gitmiş. Sorardı, snava çekerdi beni, Bir şeyin bir şeyle diyalektik ilişkisi kaç koşula bağlıdır?

Yahu Lütfi, ne bileyim ben!
Üç koşula bağlıdır: Zaman, mekân, ayniyet eşitliğine. Düşün! Kediye elma ile, yirminci yüzyıl onuncu yüzyıla, Avru pa'yı Avustralya ile doğrudan bir diyalektik ilişki içinde düşünemezsin. Aralarında dolaylı bir ilişki söz konusu olabilir belki. Kadın erkek ilişkisi sürekli, ama çağdışı na düşmüş, ölmüş bir kadının, ölmüş bir erkeğin kiminle ilişkisi kalır? Zaman nasıl da önemli, ha?

Şehzadebaşı. Milli Sineması. Çoğunu çocukların kestiği maroken koltuklar, "1 artı 1 eşit 1" in şairlerinden Nail Vahdeti ile Muhsin Ertuğrul'un "Şehvet Kurbanı" nı seyrediyoruz. Bir "pespaye"ye gönül kaptırıp evini barkını yüzüstü koymuş namuslu veznedar, bir kış gecesi, yıllar sonra evini barkını özlüyor. Kapıya kadar geliyor. Oğlu (Süavî Tedü) büyümüştür. Keman çalmaktadır: Tschalkowsky'nin konser tosunu. Veznedar o mutlu aile tablosuna pencereden göz atar. Girmeye çekinir. Önmümüzdeki koltukta bir adam mendilini çar karmış, ha bre gözlerini siliyor. Elektrikler yanınca, ağlayan Lütfi Erişçi oldu: günü gördük. Biz görüldüğüne sevinmedi, filme sövmeye başladı. "Yahu, birader, her rif getirip getirip hep aynı şeyi yapıyor." Duyguculuğun kimseye yakıştırılmadığı dönemlerdi, Mert olacaktın ve sert. Üniversite Kitabevi'nde çalışırdı, Tan gazetesinde Meserret Kiraathanesi'ni çökerten patlamalar sırasında, o başını kasa dan içeri sokmuş, para mı sayıyormuş neymiş. Ölümden kaçmayı bir raslantıyla kurtulmuş. (O günlerin Tercüman'ında Yaşar Telli'de, hiç olmazsa Belediye'den, can güvenliği istemişti. Patlayıcı maddeleri şehrin göbeğine depolamak doğru mudur?) Lütfi Erişçi'yi de ağlatan Peter İliç Tschalkowsky konser tosunu.

Desen : Rezan Şenocak

Titreşim

I..

*Bir öğle sıcağında seni sevmek
Kokundan da güzel ekmek.
Şerefine içiyorum o gündün beri
Ne halt eder tek başına dolap beygiri ?*

II.

*Yaşamak dallı budaklı kamçı
Beş kit'anın çocukları taşıyan
İçimdeki bu dert yüklü ağacı.*

Cahit İRGAT

1971 Ağustosunun ilk haftalarında Marmara adasındaydım. Karımla kızım uzaklardan kahveye inerdim. Balıkçı pazarı kurulurdu. Gazeteleri alırdım. Yanılmıyorsam, 10 Ağustos günü Milliyet gazetesiydi. Hem Lütfi Erişçi'nin, hem de yakın dostlarımızdan Ayhan Atis'in ölüm ilanlarını alta ta veriyordu. İnsanı serseme döndüren ilanlar, yaşamaya güveni kaldıran haberler. Lütfi "müessif bir olay"ın kurbanı. İyilikler olduğu bir delikanlı, onu, giberek sahibi olduğu Kitabevi'nde br çaklayıp öldürmüş. "Yöntemli kuşkuçuluk". Demek, Erişçi, delikanlıdan hiç kuy kulanmamış. "The Music Lovers". Film — Marmara — "Şehvet Kurbanı" — Erişçi — Marmara adası — Ayhan Atis — yıllara uzanan bir yığın anı.

● Savaş bitip, aradan üç yıl geçiyor. 15 Ocak 1948'de Sansür yönetmeliğinde önemsiz bir değişiklik yapılıyor.

● 1948'in Temmuz ayında ise Türk sinemasının sanat yönünden değilse bile, tecimsel açıdan yazgısını değiştiren (Belediye Gelirleri Kanunu) çıkıyor. Bu yasa nedeniyle, yabancı filmlerden yüzde yetmiş, Türk filmlerinden ise yüzde yirmibeşe kadar vergi alınması kesinleşiyor. Böylece yerli filmciliğe büyük kolaylık sağlanıyocak. Bu, gerçekten küçümsenilmeyecek bir devlet ilgisidir. Nitekim bu ilginin sonucunda, Yeşilçam diye anılan Türk

sinema merkezi, yeni açılan büyüklü, küçükü film şirketleriyle dolmaya başlıyor. O günece kadar yılda 3 - 5 film çevrilirken, bu sayı önceleri 30 - 40'a, sonraları ise 200-250'ye kadar yükseliyor. Başlangıçta Türk sineması yedinci sanat yönünden yerinde saysa bile, tecimsel yönden bir gelişme gösteriyor. Ama giderek bu gelişme de, ekonomik bir krize gelip dayanıyor. Bu da gösteriyor ki devlet ne denli iyi niyetle ilgi gösterirse gösterin, bilinçsiz, düzensiz, plânsız yapılan bir yardım, yarar yerine zarar getirmektedir.

● 1948'den 1960 yılına kadar, belirli bir devlet ilgisinden söz edilemez. Yalnız 1960'da Nisan ayının sonlarına doğru bir süre için filmleri denetleme yetkisi Sıkıyönetime bırakılıyor. Bu dönemi de bir anlamda devlet ilgisi olarak anabiliriz.

● Bir süre sonra geliyor Devrim. Marşlar, bayraklar, söylevler... Her konuda yenilik, çaba, umut... 1 Şubat 1961 genelinde, o dönemin Basın Yayın ve Turizm Bakanı, Türk sinemasıyla ilgileniyor. İstanbul'da, Ayazağa'da büyük bir sinema sitesinin kurulmasının tasarılandığını bildiriyor. Öyle ya, sine-

İNSANSIZ TİYATRO

Haluk Şevket

Büyük Tiyatro kuramcısı Stanislavsky, "Çağdaş olan, özgürlük, adalet, aşk, mutluluk, büyük sevinç, büyük acı gibi meselelerle uğraşırsa, ölümsüz olabilir." diyor.

Yani her insanın yaşamı içinde ortak olan, onu yaşadığı süre boyunca biçimlenirip zaman içinde dengeleyen öğeler bunlar.. Bu temel duyguları çağımızın ya da geçmiş çağların toplumsal ve ekonomik

sorunları içine oturtacak olursak asıl gerçek insanı buluruz.

Ve insan kendi bilinci içinde oluşarak diğer insanlara bakmasını öğreniyor. Giderek sevmesini, sevdirmesini, ağlayıp gülmemesini, ağlatıp güldürmesini ve öldürmesini sonra da ölmesini öğreniyor.

Bu insan gerçeği kendi bilinci içinde oluşurken temel duyguların her biri bü-

yük gürültülerle patlıyor beyinde, yüzlerce binlerce duygucuklara bölünüyor.. Şimdi sağlıklı insan bu gerilimler, patlamalar ortasında yapayalnızdır. Onu bu uzlaşmazlıklar ve duygular evreninde iyileştirebilecek bir doktor bulunabilir mi acaba ? Bur lunsu, ona dünya yüzünde elde edebileceği mutluluğun gerçek yerini gösterebilir mi ? Hayır!.. Çünkü öyle bir yer yok insan için.. İnsan yabancı olduğu bir görüntüler ülkesinde bilmediği bir sona doğru akıp gidiyor..

Bu akış içinde arada bir durup soluklandığı, kendi içinden dışına vuran renklerle renklenip, biçimlendiği anları var insanog lunun.. Ona bu kendine bakma kendinde olanı başkalarına yararlı kılma, duygu patlamaları içindeki zehirli havayı ayrıştırıp, yaşadığı toplum içinde insana yaradır bir yere ulaşma olanağını kim sağlıyor? Kuş ku yok ki sanatçı denilen kişi, insan bilincinin, insan gerçeğinin gezgincileri, yaşadıkları toplumların duygu savaşçıları yani..

Burada kendimizce bir anlam vermeye çalıştığımız insandan yola çıkarak, önümüze gelen Tiyatrolardan birinin perdesini kaldırıyoruz..

Aslında yaşadığımız ülkenin en büyük kenti olan İstanbul'da bir gecede otuz - otuzbeş sahne perdelerini kaldırıyor. Ve bakıyorsunuz ki, gözlerinizin önüne serilen bu sahnelerin üzerinde yaşamayan bir takım insanlar, hatta kokmaya yüz tutmuş cesetler duruyor. Ve o irili ufaklı salonları dolduran insanlar bir süre sonra o yaşamayan insanları bir robot düzenliliği içinde alkışlıyor..

Oyuncuların ve seyircilerin şartlandırıldığı bir düzeydedir bugün Tiyatromuz. On-onbeş yıl öncesinin özlemini çekiyoruz. Sağlam bir çıkışı vardı; o zamanlar Tiyatromuzun.. Daha sonraları İstanbul'da kurulan Arena Tiyatrosu deneyi.. Ve ardından Ankara Sanat Tiyatrosunun parlak yılları.. Ve bu denemelerin yanı sıra Ulusal bir Tiyatroya geçme çabaları.. Geriye baktığımız zaman bir toz bulutunun ardında görmeye çalışıyoruz bütün bu olup bitenleri.. Oyuncusunu, yazarını yetiştirirken vurulup göçenleri.. Beyinleri katranla sıvananları..

Şurası bir gerçek ki, 1960 yılından bu yana Ulusumuzun geçirmiş olduğu toplumsal değişiklik diğer sanat dallarında olduğu gibi Tiyatromuza da yeni bir öz, yeni bir bakış ve yeni bir insan anlayışı getirdi. Ne yazık ki, bu toplumsal değişikliğin yanı sıra, kendilerini bir anda boşlukta ve hazırlıksız bulan sermaye çevreleri, hızlı bir kenetlenmeyle ekonomik bir bunalım ortamı meydana getiriyorlardı. Köyden, kasabadan iyiden iyiyi kopmuş şehirleşmiş bir senayi Burjuvazisi durmadan geliyordu. Yalnız bu gelişim tek yönlü oluyor, Burjuva düşün akımlarından çok, Burjuva beğenilerini pazarlıyordu. Bu yüzden Halk, iç dünyası boşalmış, dış süslü korkuluklar gibi dolayıyordu. Kendilerini süslemeye para bulamayanlar ise, yavaş yavaş Tiyatrolara sığınan Burjuva beğenilerine uygun oyunları seyrederek kendilerini bir düşler dünyası içinde avutmaya çalışıyorlardı. Tiyatro sanatı her bakımdan kişiyle doğru dan doğruya bir bağlantı kurduğu için şartlandırma çok daha başarılı oluyordu. Sahnelerde, orta oyunu çıkışı Halk sanatı yapıyoruz diye fetvalar vererek türlü hokkabazlıklar ve soytarlıklar gösteriliyordu.. (Örneğin Kabare Tiyatrolarının yoz-

ma dedikte okur - yazar kişinin usuna ya Hollywood gelir, ya da Cine-Citta. Gerekliliğini, gereksizliğini tartışmak yersiz şimdi. Çünkü bizim site, tasarısı sınırlarını aşmadan, bir bildiri olarak kalıyor. Devrim devletinin Türk sinemasına ilgisi de bu..

• Site tasarısı yerinde kalsa, bir muştı çalışmıyor kulağımıza. O günler bir başka günler, Konuşanlar bir başka, bir ateşli konuşuyorlar. Dinlemesi ne doyum olmuyor. İşte o günlerde, 13 Nisan 1961'de Kurucu Meclis'te, Ana yasa görüşmeleri sırasında, şu Faşist İtalyan yasalarından aktarıma film sansürünün kaldırılması isteniyor, Dileyenin diline saflık ya, gelgelelim öneri red ediliyor.

• Aradan dört yıl geçiyor. 1964'lerin Turizm Tanıtma Bakanı benim uğraş ve askerlik arkadaşım. Birşeyler yapmak isteğiyle dolu, genç, yürekli bir yurtsever kişi. Bu nedenle olacak, sesimizize kulak veriyor. (Susuz Yaz) filmi üstüne geçen bir tartışmanın sonucunda, Türk sinemasının sorunlarına eğilmenin gerekliliğini benimsiyor. Sağolsun.. 28 Temmuz 1964 günce sinde, İstanbul Belediye Sarayında bir (Türk sinema danışma kurulu) topluyor, bütün iyiniyetiyle. Sinemayla ilgili herkes çağırılı.. Gelenler hayli kalabalık. Aman diyoruz ne güzel, ne iyi. Derken bir tartışmadır başlıyor. Tartışmayla kalsa, diyecek bir şey yok. Tartışma çekismeye dönüşüyor. Önyargular, ardçıklar giriyor işin içine. Devletin güzelim ilgisi, bir takım kişilerin oyunlarıyla, havanda su dövmeye dönüştürülüyor sonunda.

• Bunu aynı yıl içinde, Kasım ayında düzenlenen (Birinci Türk sinema şurası) izliyor. Karıştırılmasını, Temmuz ayında toplanan (Danışma kurulu), Kasım ayında düzenlenen ikincisi ise (Şûra). Şimdilerde yayınlanmakta olan bir günlük gazetenin sol baş köşesinde yazdığına (Asyanın bahtının miftahı meşveret ve şüradır). Gerçekten de öyledir öyle olmasına ya, bu (şûra)dan da bir sonuç alınmıyor. Çünkü (Şûra)

nın üyeleri arasında bulunan filmciler, bir karşı çıkış olarak, topluca salonu terk ediyorlar.

• Devletin Türk sinemasına gösterdiği ve başarıya ulaştığı sayılı ilgilerden biri de 3 Ocak 1969'da kurulan (Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Film Arşivi)'dir. Bir yüksek okul çevresi içinde, çeşitli rüzgârlara karşı çıkar kurulan bir sinema derneğini, sonunda böylesi bir kuruluşa vardırıran genç yöneticilerin çabalarını, emeklerini de burada, en az devletin ilgisi kadar saygıyla anmak görevimizdir. Gelecek kuşaklara, sanatçılara, araştırmacılara Türk sinemasının örneklerini saklayıp, belgelemek görevini başarmak az şey değildir.

• 1971 yılının ilk ayında sayın Cumhurbaşkanı, bir yabancı masaldan aktarılan çocuk filmi Ankara'da seyrettiler. Filmin yöneticilerini ve baş rolleri bölüştürme yedi cüceyi kutlayıp bir de, beğeni belgesi armağan ettiler. Bu davranış da dolaylı bir devlet ilgisi olarak nitelenebilir.

• Geçtiğimiz yılın ortalarında, yeni kurulan Kültür Bakanlığına atanan gerçek sanatçı, iyi niyetli, değerli insan Talat Sait Halman, devletin ilgisini Bakanlığında simgeleyerek, elini Türk sinemasına uzattı. Bu konuyla ilgili çeşitli kuruluşlar ve kişilerle konuşup, tartışıp, Türk sinemasının kurtuluşu için bir çıkar yol aramaya girişti. Onun bu övülesi iyi niyetine, yardımcı olanlar bulunduğu gibi, iyi niyetini sömürüp yolunu yöntemini şaşırtmak isteyenler de çıktı. Sonunda bu çabalar da tıpkı (Türk sinema danışma kurulu) ve ikinci (Birinci Türk sinema şurası) gibi askıda kaldı.

Evet başlangıcından günümüze kadar, devletin Türk sinemasına gösterdiği belli başlı ilgiler, kısaca özetlemeye çalıştığımızca bunlar. Bütün bu sıraladıklarımızı gözden geçirdikten sonra, şimdi konumuza girebiliriz : "Türk sineması ve devlet ilgisi." Bunu ikinci yazımızda belirtmiye çalışacağız.

laşması.) Bu işten para kazanıldığını görenler de birer birer bu beğenilsizlik çamuruna kendilerini atmaktan çekinmiyorlardı. Üzücüdür ama, güçlü yetenekleri olan bir çok oyuncu ve yönetici de, bu pashi dişlilerin arasına kapılmaktan kurtulamadılar.. Bu zil zurna sarhoş, kendilerine bile yabancılaştırmış gösteri panayırına ödenekli Tiyatrolarımızda, (Devlet ve Şehir Tiyatroları) katılmış bulunuyorlar. Yani kısacası bir başboşluk, bir sorumsuzluk içinde, yığınla insansız Tiyatrolar.. Bunların arasında hâlâ direnip arada tutarlı oyunlar vererek sanat namusuyla çalışan bir kaç Tiyatromuz da umutsuz, çekingen, korkak..

Stanislavsky, Salvini'nin bir sözünü hatırlatıyor: "Bir aktör sahne üzerinde yaşar, ağlar ve güler, bunları yaparken de kendi gözyaşları ile gülüşlerini seyredir. Onun sanatını oluşturan da işte bu ikili görevdir, hayatla oyun arasındaki bu denge geridir." Artık oyuncularımızı bu bilince ulaştırmanın zamanıdır. Hayatla oyun arasındaki bu denge, aslında oyunla seyirci arasındaki denge demektir. Çünkü insanlarımız ağlıyor, insanlarımız gülüyor, mutlu oluyor, mutsuz oluyor.. Ama niçin ağladığını, niçin güldüğünü, niçin mutlu ya da mutsuz olduğunu bilmiyor. Duygularının bilincinden yoksun seyircilerimiz.. Yeniden hayata dönmek, yeniden anlam kazanmak için oyuncularından yardım bekliyor. Onları, ekonomik ağırlık altında ezilerek Burjuva beğenileri ve süsleriyle şartlanmış ruhlarını gerçek bir sanat laboratuvarında yıkayıp arıtmak gerekiyor. Önce sahnelerimizdeki oyuncu cesetlerini toplamak.. Sonra seyirci koltuklarında oturan korkulukları kaldırıp oraya pisliklerden arınmış gerçek insanı oturtmak.. Ve soralım oyuncularımıza, "Dış görünüşlerine niçin bu kadar özel bir ilgi gösterirler? Niçin ruhlarını da giydiren kuşatarak makyajlamazlar?.."

Stanislavsky sürdürüyor konuşmasını: "Tiyatroda çalışmanın güçlüğü, yaratıcı davranışı sağlam, sarsılmaz bir hale getirmektir. Aktör, yönü olmayan bir oyuna itilmiştir. Piyesteki oyundaşı ile ilişki kuracağı yerde, seyirci ile ilişki kurmuştur. Kendini, duyguları ile düşüncelerini oyun daşlarıyla paylaşma görevine değil, se yircinin zevkine uyarlar.."

Bu oyuncuyu nasıl kurtaracağız? Seyircisini, tekdüze beğenisinden saptırmamak için çaba gösteriyor, ter döküyor.. Onu uyandırmamak, onu sorunlarının bilincinden uzaklaştırmak için emir almış. Oyun süresince oyundaşını unutuyor, oyundaşı da onu unutuyor. Asıl görevlerinin dışındadır, hatta bir sirk palyaçosunun bilincinden bile uzaktadır.

Artık böyle bir Tiyatro ortamını ortadan kaldırmak gerekiyor. Karşımızda sahneden aldığını hemen benimseyen bir seyirci topluluğu var. Ona insan yaşamını anlamlandıran, insana yaşadığı topraklarda insanca bir yer veren temel duygularını, heyecanlarını açık ve seçik yansıtmalıyız. O zaman mutluluğunun anlamı bir anda değişecektir. Doğaya yabancı olan, ona bakmasını bilmeyen mutlu olamaz. Bir gündeğümü nu, bir günbatımını, ya da bir çiçeğin açılışını, sonra sönüp kapanışını değerlendirip bunların karşısında heyecanlanmayan bir insanın eksik bir yanı var demektir. İnsan doğanın bir parçasıysa ondan uzaklaşamaz. Uzaklaşırsa güdük ve anlamsız

MEKTUPLAR

BİR SİMSİCAK IŞIK BURADA, ÖYLESİNE DOST
BURADA YÜREKLERİ BİZLERLE OLANLAR
BİR ULU RENK CÜMBÜŞÜ SÖZCÜKLERLE GÖNENEN
BURADA ÖZGÜRLÜĞE BAYRAK OLANLAR
ÇOĞALIR SAVUNDUĞUMUZ O KUTSAL ÜLKÜ
VE İNCEKİK ELLERİN TITREŞİR AVUCUMDA

BELKİ DUVARLARIN ÖTESİNDESİN SEN
AMA AYRIYKEN SANKİ DAHA YAKINIZ
FARKETMEZ ARAYA GİREN KARANLIK SÜRELER
FARKETMEZ BİN YIL GEÇSE BİLE
ÖLÜM BİLE FARKETMEZ
HATIRLA DOSTTUK BİZ, ADANMIŞTIK, SEVDALİYDİK
ANDIMIZ ZİRH OLMUŞTU GEÇMİŞE KARŞI

Türkçesi : Engin Aşkın

Amerikalı ünlü senarist ve edebiyat adamı Trumbo'nun yukarıda çeviriş sunulan şiiri, "Bir Tutuklunun Karısı İçin" adlı kitaptan alınmıştır. (e. a.)

kalır. Yaptığı sanat da kuru ve ödünlül bir sanat olur.

Bence bugünkü Tiyatromuz başboş ve sahipsizdir. Diğer sanat kollarının gerisinde kalmıştır.

Öneriyoruz, eğer Devlet eliyle beslenen ödenekli Tiyatrolar ve onların emekliliklerini bekleyen yöneticileri, içine sıkıştıkları kısıktan kendilerini çekip kurtaramazlarsa, hiç değilse tutarlı özel topluluklarımız biraz gayret gösterip küçük laboratuvar çalışmalarına girişsinler. Az masraflı sahnelerle seyirciye özlü sanat içinde kendini ve çağının gerçeklerini yansıtan oyunları özel matinerelerde gösterebilirler. Böyle bir çalışmada kendi seyircisini getirecektir. Hatta Tiyatrolarımız bu çalışmalarını Üniversitelerde okuyan yetenekli amatör oyuncularla ilişki kurup sürdürebilirse çok daha yararlı bir iş yapmış olurlar. Üniversitelerimize sanatın en kısa yoldan girmesi gereklidir. Bunun için de en etkili yol Tiyatrodur. Özellikle Tiyatroyu seven öğrenci buradan diğer sanat kollarına ko-

laylıkla geçecektir. Şimdiye dek, dolaylı ya da dolaysız üniversitelerimizin sanattan uzak bırakılması, onları politikanın dar sınırları içine sokmuştur. Eğer Üniversitelerimizde gündün güne gelişen yoğun sanat heyecanını sürdürebilecek bir ortam yaratabilseydik oralarında anarşi yularının doğmasını kendiliğinden engelleyebilirdik. Çünkü sanat, önerdiği dünya görüşünün ahlakını da birlikte getirir. Gerçek sanatın ortaya attığı hiç bir ahlak kuralı saldırgan ve yıkıcı olmamıştır. Ve her zaman için ekonomik çöküntünün getirdiği ahlaksızlığı düzeltir, insanı yücelten, yeni ahlak kuralları getirmiştir. Şu anda böyle bir yücelmeye her zamandan daha çok gereksinime duyuyoruz. Güzel, yararlıyı, ölümsüzü bulabilmek..

Büyük usta, yıllar yıllar önce şöyle söylüyordu : "Ülkümüz, her zaman, sanatta ölümsüz olana erişmeye çalışmak olmalıdır. Çünkü, ölümsüz olan her zaman gençtir, her zaman insanoğlunun yüreğine yakındır.."

DİZİN

— Şiirler —

Metin ELOĞLU

10 TL.

Güney Yayınları : 6

METİN ELOĞLU

— İnceleme/Antoloji —

Asım BEZİRCİ

10 TL.

Güney Yayınları : 8

Başbaşa

ADNAN ÖZYALÇINER ve SENNUR SEZER ile...

★

Mehmet SEYDA

— Yaşam öykünüzü özetlemenizi dilersek, bize neler anlattırarsınız ?

ADNAN :

— 1934'te İstanbul'da doğdum. Babam fabrika işçisiydi. Yoksul mahallelerin kira evlerinde kızkardeşimle büyüdüm. Babam erken öldü. Annem dikiş dikerek bize baktı. İlkokul'dan sonra Ortaokulu halamın yanında Eyüp'te okudum. İstanbul Erkek Lisesini bitirdim. O sırada annem de öldü. Yaz tatillerinde çeşitli işlerde çalıştım. Dayımın yanında manavlık, Eyüp'te eczacı çıraklığı, Mısır Çarşısında bakkallık, Laleli'de Taşhan'da dokuma atelyesinde kâtiplik gibi. Liseden sonra Türkoloji bölümüne yazıldım. Bir yandan da Babualide dergi kitap dağıtıcılığına başladım. Haftalık yirmi beş lira. Okulu bıraktım, ama Babalıyı bırakmadım. On iki yıldır Cumhuriyet'te düzelticilik yapıyorum. Askerliğimi yedek subay öğretmen olarak Bitlis'in bir dağ köyünde yaptım. Anadolü'yu tanımamda, halkçı düşüncelerimi somutlamada pratik bir yardımcı oldu bu iki yılın. Beş yıldır Sennur Sezer'le evliyim. Eski bir arkadaşım. Şimdi bir kızımız var. Adı: Ayşe Bengi.

SENNUR :

— 1943 yılında Eskişehir'de doğdum. Önce kitaplar vardı demem gerek, açık yüreklilikle. Edebiyata, müziğe meraklı, güzel keman çalan, şiir yazan bir anne. Gençliğimde Halkev'i'nde sahneye çıkmış, bu konudaki resimleri övünçle gösteren bir baba. Sanata olan merakı sonradan mesleğine dönüşmüş bir baba. Küçük bir memur ailesi ve çocuk gözüne kocaman gelen kitaplık. Reşat Nuri'ler, Ruşen Eşref'ler, Faruk Nafiz'ler, Aka Gündüz'ler, hatta Esat Mahmut Karakurt'un yanında Virgilius'un Çoban Şiirleri... Annenin erkenden öğrettiği okuma yazma ile 6 yaşında Devlet Demir Yolları'nın Özel İlkokulunun ikinci sınıfına başlayış. Sonra da ağır aksak şiir yazma. Şiirler yavaş yavaş çok çalışan bir babanın daha az çalışanlardan çok daha az kazandığını da görerek öfkeli bir tada bürünüyor. İstanbul Kız Lisesi'ndeyken şiirlerim birer ikşer küçük dergilerde yayımlanıyor. A dergisi ilk yayın toplantısını yapıyor o sıra. Ben o toplantıyı dinleyicilerin arasındaki aşırı saygısız kişilere kızarak yardı bırakırken o dergiyi çıkaranlarla aramda eğitimden başkışeylerin yarattığı bir uçurumu seziyorum. Bu yardı bırakış benim Adnan'la tanışmamı geciktiriyor. Eğitim yıllarımın bitişle çalışma yıllarım askeri bir fabrikada baş-

lıyor. Muhasebecilikle birlikte işçileri, sendikacıları tanıyorum. Çok kısa süren öğretmenliğim İstanbul dışıyla, köy yaşantısıyla karşılaştırıyor beni. Sonra yine askeri fabrika, ardında Varlık Yayınevi... Ve düzelticilik, radyo oyunları uygulamacılığı, ansiklopedilerde son okuyuculuk. Sürümün kökeninin öfke olmasını bunlar açıklar mı bilmiyorum. Yaşamamın bu kesimine kadar olan döneminde yayımlanan iki kitabımla iki kavga arkadaşım yok. İki kitabım Gecekondu ve Yasak, sevinç veren ama kocaman bir havuza atılan küçük çakıllar oldu. Bu benim yeteneklerimle ilgili olduğu kadar edebiyat dünyamızdaki belli bir çarkın adamı olup olmamakla da ilgili. Kavga arkadaşım Adnan'la bir öfkeyi sürdürüyoruz, sesimizi birleştirip. Küçük kavga arkadaşım Ayşe Bengi ile ise güzel günlerin gelmesi gerekliliğine inancımı arttırıyorum.

— Bugüne dek yayımlanmış (şiir — hikâye) kitaplarınız? Bunlarda gözettiğiniz, varolmasına titizlik gösterdiğiniz şeyler ?

ADNAN :

— Üç hikâye kitabı yayımladım. 1960'ta Panayır, 1964'te Sur, 1971'de Yağma. Sur'a Sait Falk Hikâye Armağanı'nı verdiler. Kimi hikâyelerim Fransızca, Çekçe, Sırça ve Almanca'ya çevrildi. Rusça'ya çevrilmek üzere istemişlerdi ne oldu bilmiyorum. Tarih boyunca yığınların yarattığı uygarlığın bölüşümündeki eşitsizliğe, haksızlığa dikkati çekmeye çalıştım. Büyük şehir insanının ezilen tabakası hikâyelerimin konusudur. Benim kişilerin çatışması şehrin kendisyledir. İlk bakışta soyut bir durummuş gibi gelir bu. Oysaki şehir varlığını temsil ettiği için, varlığının para, bina, uygarlığın olanaklarından haksızcasına ve alabildiğine yararlanma toplamı olduğu için, yalnızca onun har vurup harman savurabileceği mal niteliğinde olduğu için somut bir gerçekliktir. Sözelmiş bir hikâyemde (Kök) çok katlı yapılar, üst üste yığılmış para toमारlarına benzetilir. Bir Güz Kırgın'ında aptmanın adı Katpara'dır. Şehri çeviren surlarsa yüz binlerce içinin kol emeğiyle örülmüştür, ama kendi özgürlüklerini kısıtlamaktan başka bir işe yaramamıştır. Sur Kapıları'nda anlatılmak istenen budur. Tarihi gerçekliği içinde bu böyle olduğu gibi bugün de durmamacasına yükseltilen ve tika basa şehri dolduran yapılarla durum değişik değildir. Onun için şehri çeviren duvarlar hikâyelerimin ana simgesidir.

— Sennur Sezer —

SENNUR :

— Gecekondu da, Yasak da belli bir plân gereğince sıralanmış şiirlerden oluşmuydu. Bu plân kimsenin gözüne çarpmadığına göre bundan söz etmek biraz kopya vermek ya da kendinden sözlemekten hoşlanmak gibi geliyor şimdi bana. Varolmasına dikkat ettiğim şeyse öfkeydi.

— Yukarıdaki sorumuza verdiğiniz yanıt, sizin bütün sanat anlayışınızı içeriyor mu? Unuttuğunuz, ekleyeceğiniz bir şey var mı ?

ADNAN :

— Sanırım açıklamamda unuttuğum bir şey yok. Yalnız şunu eklemek yararlı olur: Duvar ve yapılar hikâyelerimin ana simgeleri olarak bir bölüğün zararına işleyen uygarlığa karşı çıkarıyordu beni. İlk hikâyelerimde yıkıcı bir karşı komaydı bu. Uygarlığın kendisine karşı olmak gibi bir yanılgıya da beraberinde getiriyordu bu tutum. Bugün sorunu daha yalın bir biçimde, yığınların emeğiyle yaratılan uygarlığın bölüşülmesindeki eşitsizlik ve haksızlıkları temelde yatan sosyo ekonomik nedenlerle sınıfsal açılardan ortaya çıkan çelişkileri vermek istiyorum. Bu çelişkileri elbet kuramsal bir kurguyla soyut plânda vermek istemem. Yaşamada beliren yönleriyle her gün karşılaşılan gerçekliklerdeki yansımaları somut olarak sorunu ortaya koymak en güzel. Yüzdüyüz basardığımızı da söyleyemem. Düşünce yönünden eksikliklerimi tamamladıkça daha çok açıklığa, daha çok yalınlığa kavuşacaktır yazdıklarım.

SENNUR :

— Sanat anlayışım için açtığınız bu soruya tesekkürler... Önceki öfke sözünü açıklamak gerekirdi. Bence ozanın işi karşı çıkmaktır. Dünyaya, düzene ve edebiyata. Bu yüzden düşünürler düşsel Cumhuriyetlerine almazlar onu. Bu yüzden gençliğinde herkes ozandır da sonradan dudak bükür şiire, ozana. Ozan olarak bu başkaldırmayı ve öfkeyi haksıza yöneltmek, çirkinine yöneltmek benim "sanat anlayışım".

— Evliliğiniz, sanat çalışmalarınızla daha olumlu yollar açtı mı önünüze, yoksa çalışmalarınızı engeller bir durum mu yarattı ?

ADNAN :

— Sennur Sezer, benim on yıllık arkadaşım. Beş yıllık karım. Arkadaş olduğumuz yıllarda bütün öteki şair, yazar arkadaşlarımız gibi, o da, Yenikapı'da toplandığımız kahveye gelir, hep birlikte oturur konuşurduk. O yıllardaki düşünce alışverişimiz, tartışmalarımız karıkoçluk döneminde bir değişikliğe uğramış değil. Birlikte yaşamış eski başboşluk günleri, o günlerin anıları daha birleştirici oluyor. Tartışmalarımızda olsun, yazdıklarımızda olsun birbirimizi sıcak sıcak eleştirmemiz çalışmalarımız bakımından olumlu ve yararlıdır bence. Yalnız evliliğin yüklediği maddi ve manevi sorumluluklar, ekonomik dertler engelleyici olmuyor değil. Ama bunun suçu Sennurun mu? Suç, bozuk düzenin.

SENNUR :

— Sorunuzun iki ayrı karşılığı var bence. Biri, evlilik kadına sorumlular yükleyen bir iş. Bir evin, bir erkeğin içinden içliğin düzeninden sorumluluğu yükleyen bir iş. Sanatçı bir eş olan kadın, eş, sanatının yanında geçmi için başka bir işle de uğraşıyorsa —ki ülkemizde çoğunlukla böyledir bu —eşinin dinlenmesinden ve çalışmasından da sorumludur. Bu kadın sanatçısı. O zaman bu sorumluluğu daha çok duyar. Bu da kadının işini zorlaştırır bir anlamda. Kendi sanatına ayırdığı her dakikayı bir kaçış, evden eşinden çalmış saatler sayar. Eşinin ona gösterdiği anlayışa bağlıdır artık sanatının geleceği. Bu karşılık, ülkemizde, sanatçı kadın evlendince sanatını bırakır anlayışının kökenini açıklar bence. Gelelim ikinci karşılığa. Ben evlenmekle bir eleştirmen kazandım. Çalışmalarımı aksattıkça ayrıca kaç çatan bir eleştirmen. Aynı eleştirmenliği ben de yüklenmişimdir belki farketmeden. Bu yüzden çalışmalarında kendime güven duygum arttı.

— Eşiniz, size göre, nasıl bir insan ? Onunla her bakımdan anlaşır mısınız ? Yoksa, belirgin kişiliğinizde zaman zaman çekiştiğiniz, tartıştığınız konular çıkar mı ortaya ?

ADNAN :

— Sennurun iki yönü var. Birincisi şair olarak Sennur Sezer. İkinci kadın olarak, yani karım olarak Sennur. İlkine göre beğendiğim bir şair. Toplumcu sanat anlayışına inandığım bir yazar. Gerçekçiliği sonuna kadar zorlamayıp, mısralarında tutumlu oluşu, özün gürül gürül akmasını engelleyici bir budamaya gidişi bence kusur olarak gösterilebilir. Karım olarak Sennura gelince aşırı duygulu bir hatun. Bu yüzden merhametli, içten, sevecen. Sevgi dolu, yılmazlıkla, atılganlıkla, korkmazlıkla çarpan bir yüreği var. Açık sözlü, yardımsever bir insan. Bu yüzden herkesin sevgisini kazanan bir kadın. Evden başlarsak benim, halamın, kızımın Aysel'in sevgilisi. Sonra da komşuların, yakınlarımızın davranışlarını övüp beğendikleri bir insan. Yalnız aklımdan çok duygularına bağlı kaldığı için, onların etkisi daha baskın olduğu için küçük burjuva şartlarının getirdiği tartışmalarımız olur. Günlük sorunlara verdiği aşırı önem beni kızdırmaya yeter. Ben günlük sorunları akıl yoluyla olabildiğince yumuşatıp sanat çalışmalarımıza —hem onun için hem benim için— engel olmaması için ikinci plana itmekten yanayım. Sennursa tersine. Alınganlığı yüzünden hemen ağladığı için de çok kızırım. Çünkü, çocuk ağlaması dahil, insanların ağlamasına dayanmamam. Acı çekmelerine dayanmadığım gibi. Hastalıklar da bu yüzden

kızdırır beni. Sanat konusunda olsun, günlük sorunlarda olsun tartıştığımız başlıca konu, çözüm yoludur. Ben akıl yolunu, pratiği öne sürerken Sennur'da duygusal yön, mistik tavır daha ağır basar.

SENNUR :

—Eşimle eğer yaşama değerleri ve yaşama biçimi dışında nokta noktaya anlaşılabilir herhalde tatsız bir evlilik olurdu bu. Çatışma bizim günlük programımızdır. Bu çatışmanın olumlu bir yanı var : Birbirimizi hem eleştirilere hazırlıyoruz, hem de değiştiriyoruz bazı şeyleri, bu bir. İkincisi çatışmadığımız zaman oldukça durgun bir gün geçiriyoruz ki bu da bizim bir türlü yapamadığımız yıllık tatillerin yerine geçiyor. Gelelim eşimin nasıl bir insan olduğuna. Eşim, babamın eleştirdiği bütün yönlerine sahip. Evde tam bir "efendi" (Bu karşısındaki kadının köle olmasını bekliyor demek değil elbet.) Kızlar babalarına benzeyen erkeklerle evlenirler demeyin hemen. Ülkemizde başka türlü davranan evli erkek var mıdır dersiniz ?

— Sevinli Aysel'iniz ilerde ne olmasını istersiniz ?

ADNAN :

— Benim bu konuda hiçbir öntasarım yok. Çünkü Aysel seçimini özgürce yapabilecek mutlu bir çocuk. Türkiye ölçülerinde rahat bir ortama, düzenli bir eve gözlerini açtı. Uygarlığın nimetlerinden yararlanacak. Başka çocukların zararına da olsa ona eğitim olanakları hazır. Küçük burjuva bir sanatçı ailenin kızı çünkü. Plakları, kitapları var şimdiden. Hakkında soru sorulması, adının, resminin üç yaşına gelmeden dergilerde basılması bile Aysel'in bir mutlu azınlık çocuğu olduğunun açık ispatı değil de nedir?. Aysel, böyle bir ortam içinde nasılsa kurtaracaktır kendini. Ama ya ötekiler?

SENNUR :

— Aysel'in "adam" olmasını isterim. Bu da ünlü "adam olma" öyküsündeki gibi eğitimle, öğretimle, parayla pulla olacak şey değil.

— Yerli ve yabancı yazarlardan beğendikleriniz, etkisinde kaldıklarınız kimlerdir ?

ADNAN :

— Yerli yazarlardan ad saymak gereksiz bence. Çünkü bütünüyle değil de kimi yönleriyle çalışmalarını sevdiğim, etkilendiğim yazar çok. Yabancılar gelince, değişik zamanlarda değişik yazarlardan hoşlanıp etkilendiğimdir. Sıralamaya bakmaksızın şunları sayabilirim: Çehov,

— Adnan Özyalçiner —

Dostoyevski, Gorki, Gogol, Camus, Sartre, Hemingway, London, Faulkner, Steinbeck, Kafka, Gide, Rilke, André, Şolohof, Brecht, Böll.

SENNUR :

— Öyle çok kitap okudum ki (bu övünme değil) üstelik öyle düzensiz okudum ki... Her yazardan mutlak bir iz kalmıştır. Üstelik bence sadece sevilen yazarlar etkilemez insanı. Belki en çok beğenmedikleri sevmedikleri etkiler. Ama bu karşılığı bir kaçış saymayın diye sevdiğilerimi ve sevmediklerimi sayayım: Şolohov, Nazım, Faulkner, Camus, Steinbeck, Orhan Kemal, Salt Palk, Sabahattin Ali, Whitman ve sevmediğim iyi bir yazar : Dostoyevski.

— Bir şairden, bir yazardan etkilenmeyi, sanatın başlangıç dönemi için, olumlu bulur musunuz ?

ADNAN :

—Sanat doğaçtan gelme bir şey değildir. Belli şartlar içinde bir etkilenmenin sonucunda bir birikimin ortaya konuluşudur. Ama bu etkilenmeyle birikimi kitaplar hazırladığı gibi yaşamının kendisi de hazırlayabilir. Her iki durumda da etkilenme şarttır. Başka türlü olmaz.

SENNUR :

—Olumlu olumsuz değil de kaçınılmaz bulurum. Ama sanatçı bu etkiye rağmen kendi kişiliğini bağımsız hale getirebilen kişidir.

— Okul sıralarında en çok hangi dersin yada dersleri severdiniz ?

ADNAN :

—Edebiyat, tarih, psikoloji, biraz da coğrafya. Resim de sevdiğim derslerdendi. Desen bakımından çok başarılı olmasa da boyaları birbirine katıp kâğıda sürmekte ve kompozisyon bakımından belli bir ustalığım vardı.

SENNUR :

— Garip gelmezse en sevdiğim ve başarılı olduğum ders, Cebir'le Psikolojy'di. Onu Müzik, Sanat Tarihi ve İngilizce izlerdi. Okul sıralarında başarılı olmama karşın edebiyatı sevmemem belki öğretim yöntemiyle ilgilidir.

— Nelerden korkar çekinir, nelerden korkmazsınız ?

Sennur — Adnan — Aysel Bengü

kitaplar

Kara Tutku

Muzaffer Uygüner

Kara Tutku, (1) belki başkaları da söylemiş tir ya, Ömer Seyfettin hikâyeciliğinin izlerini taşıyan bir kitaptır. Bazı hikâyelerde, yer yer Sabahattin Ali'nin anlatışına yakınlık da buluyoruz. Fakat, genellikle görülen Ömer Seyfettin hikâyeciliğidir. Ferzan Gürel, bir şeyi söylemek, bir nokta üzerinde durmak, bir hususu belirtmek isteğiyle düzenlemektedir hikâyelerini. Belirtmek, söylemek istediği hususu çok kez

verucu bir söyleyişle noktalamaktadır. Sözeleşti, kitabın ilk hikâyesinde, Veedi'nin aşkı uğrunda intiharı anlatılmak istenmekte ve bütün anlatım bu sonu belirtmeğe dönük görünmektedir. "Meryemana'da" adlı hikâyede, Meryem adlı kızın kısa hikâyesi ve durumudur verilmiş istenen. "Yankol'un Rifat" adlı hikâyede ise, alacağını alamadan giden, hakkını elde etmişken ona erişmeden ölen Rifat'ın durumudur belirtilmek istenen. "Ayselerden Biri"nde, kocası şehit olan bir kadının, şehit aylığını "Eğerim ben bu parayı alırsam, Memet'in kanının bedelini aramızın gibi gelecek bana" diyerek almamasıdır. "Bir Güz Masalı"nda ise iki aşkın, Keziban ile Osman'ın kayıktan sel sularına düşüp boğulmalarıdır. Gürel, böylece bir yandan yalnızca belirtmek istediği noktayı belirtmekle kalmamakta, öte yandan insanların içinde bulunduğu toplumdaki durumunu saptamaktadır. Çevrenin insan üzerindeki etkilerini onun hikâye kahramanlarında görmemiz mümkün olmaktadır. Çevre, insanı iyi ya da kötü yola yönlerebilir. İnsan iyi de olabilir kötü de. "Kent Pazarı" adlı hikâyede, Gürel, insanların kötü yanlarını, hayvan tarafarını bir partililik kavgası içinde çok güzel belirtmiştir.

Kara Tutku'nun insanları toplumun çeşitli katlarından almıştır. Gürel, daha çok kadınların durumu ve davranışı üzerinde dur-

muştur hikâyelerinde. Bazen bu durumu iki ayrı kadını karşı karşıya getirerek belirtmek istemiştir Gürel. Sözeleşti, "Meryemana'da" adlı hikâyede geziye çıkmış mutlu ve neşeli genç kızların karşısına hasta ve deva bulmak için getirilmiş köylü kızı Meryem çıkarılır. Bağnaz bir çevrede yetişen Meryem'in hastalıktan şişen karnı karşısında köylünün ters davranışı, "utancın, amansız hastalıktan daha da baskın olduğunu" belirtme yanında bir şehir çevresinde özgür bir anlayışla yetişen kızların davranışı iyice açıklanmıştır diyebiliriz. Burada, bağnaz bir ortamda kadının çaresiz durumu da iyice ortaya konabilmıştır. "Ayselerden Biri"nde de böyle iki çevrenin kadını ele alınır. Biri yanda tarlada çalışan köylü kadınlar, öte yanda kentte yaşayan ve inceleme yapan bir öğretim üyesinin karısı olan Gülçin karşıkarşıyadır. Selvinaz, inceleme için gelen doçente sunları söyler : "Köyde biz kadınlar eksik - etek denir. Hepimizin yaşayışı birbirine benzer: Köy kızı çocukluğunda bubasının evinde çalışır; hamur yoğurur, kücecek kardaşına bakar. Azıc eseldi mi, kocaya gider; kocasının tarlası, varsa, tarlada çalışır; yoksa, elin işine gidip evinin aşına, tuzuna kendi emeğinden bir şeyler katması gerekecektir. Biyandan çocuk doğurur, onları besler büyütür. Ömürler de işte böyle tüketir." (s. 39). Halbuki karısı Gülçin, "bir taşbebek kadar süslü ve renkli" görün-

ADNAN :

— Beni en çok korkutan, en çok çekindiğim içten olmayan insandır. İçten olmayan insan yüreksizdir, çıkarıcıdır, dönektir, yalancısıdır. İnsanların ve toplumların başına böyleleri bela açar. Açık sözlülük en büyük erdemdir gözümde. En büyük korkum yalnızlık, sevilmemek ve sevememektir. Saydıklarımın dışındaki hiçbir şey korkutmaz beni.

SENNUR :

— En korktuğum şey içtensizliktir. Başarısızlıklardan, yenilgilerden korkmam, bunlar bilier beni.

— Nasıl yazar, çalışırsınız? Eginiz nasıl çalışır ?

ADNAN :

— Belli bir yöntemim yok. Günlük uğraşlardan fırsat buldukça kâğıdın başına otururum. Önce el yazısıyla yazırım, bitince biraz dindendirir, sonra daktilo ederim. Müsvettelerim eklemeli ve çıkmalıdır. Kolay okunmaz. Daktilo ederken de bir düzeltmeden geçiririm beğenmediğim cümleleri. Sonra Sennur'a veririm. O yabancı bir gözle okur. Takıldığı yerleri işaret eder, uygun görürsem düzeltirim. Aklıma yamazsa yanlış da olsa öyle kalır. Sennur'un çalışması da benimkinden farklıdır. Ev işinden, çocuktan, düzeltme çalışmalarından fırsat buldukça yazar. Daha önce aldığı notlara dayandığı ya da onları geliştirdiği olur. Bir yere giderken, bazan otobüste çantasından kâğıt çıkarıp mısralar yazdığı olmuştur. Ama daha çok uzun yolculuklarda yapar bunu. Genellikle yolculuktan hoşlanmadığı halde bu türlü etkileri dolayısıyla uzun yolculukları sevdiğini söyler. Yazdıklarını daktilo ettikten sonra ben okurum. Düzeltirim. Bana inandığı, güvendiği için düzeltmelerime ses çıkarmaz. Ama ben de onun anlatımını, mısra düzenini bozacak düzeltmeler yapmam. Yani yeniden yazmağa kalkmam. Sennurun kişiliği de engel buna zaten.

SENNUR :

— Düzenli bir çalışma şeklim yok. Her durumda vakit ayırabildiğim zamanlar çalışırım. Vakıt ayırdığım en önemli şey okumaktır. Elime geçen her yapıtı (kendimi zorlayarak da olsa) okumaya çalışırım. Adnan çalışmaya karar verince ne yapıp yapıp çalışır. O' bana bakarak daha profesyonel bir davranışa sahipti.

— Sanat yaşamınızda unutamadığınız bir anı ?

ADNAN :

— 1961 yılıydı yanılmıyorsam. Edebiyatçılar Birliği'nin en genç yönetim kurulu üyesiyim. Ünlü iki hikâyeci ve bir şairle aynı kurulda çalışıyoruz. Vatan gazetesi'nde toplandık. 1960'ta Panayır yayımlanmış. Türk Dil Kurumu Armağanına göndermişim kitabımı. Bir yıl önce Onat Kutlar İshak'la armağanı almış, bu yıl da benim kitaba verirler diyorum içimden. Hikâyelerime güvencim sonsuz. Edebiyatçılar Birliği Yönetim Kurulu arkadaşlarımdan o iki ünlü hikâyeciyle şair de Türk Dil Kurumu Armağanı Seçici kurul üyesi. Yönetim Kurulu toplantısı başlamadan iki ünlü hikâyeciden biri, ötekilere bir başka hikâyeci arkadaşın adını söyleyerek bu yıl ona verelim armağanı dedi. "Kömür alacakmış da paraya ihtiyacı varmış fakirin!" Anlatılmaz bir şaşkınlık geçirdim o sırada. Sanata, edebiyata, düşünceye, insanlara olan saygım alt üst oldu. Başımı pencereden yana çevirdim. Yüzümün kızardığını görmesinler istedim. Onlar aynı konudaki konuşmalarını pişkince sürdürürken kendime geldim. Neden ben utanıyordum? Ben mi utanmalıydım? Asıl utanması gereken benim kitabımın varlığından habersiz olan ya da habersizmiş gibi görünerek beni hiçe sayan bu ünlü seçici kurul üyeleri değil miydi? Sanat ve edebiyatın perde arkasını, oynanan küçük oyunları açıkça göz önüne seren bu durumda özellikle hiç unutamam. Bütün kesimlerde kendini gösteren bozuk düzenin sanattaki yansımaları olarak düşünürüm bu olayı hep.

SENNUR :

— Benim unutamadığım bir sevinç ya da üzüntü olmasını çok dilerdim sanat çalışmalarımda. Yalnız hep andığım küçük bir olay var. İlk kitabımı desenlemesini istediğim bir ressam arkadaş, şirlerimi okumadan bana bir öğütçü göndermişti. Bu öğütçü beni kitap çıkarmaktan caydıracak bir konuşma yapacaktı benimle. Yalnız şilre daha saygılı biri olduğu için önce şirlerimi okudu. Ve beni yüreklendirdi. Bu kişinin adını anmamda bir sakınca yok : Adli Moran.

— Şimdilerde üzerinde çalıştığınız, çalışmayı tasarladığınız şiir — yazı, konu nedir ?

ADNAN :

— Uzun hikâyeler üstünde çalışıyorum. Biyografik verilerden yararlanarak yazmak istediğim bir roman tasarım var. Yayıncıda uzun süredir bekleyen bir hikâye kitabımı da bu arada sayabilirim. Adı: Kenarda Birileri.

SENNUR :

— Büyüklük için masallar yazıyorum. Bunlar düz şiirler. Çeşitli ülkelerde geçiyor.

— Bugüne kadar en çok kimi, neyi sevdiniz ?

ADNAN :

— Sanat uğraşımı, karımı, çocuğumu çok seviyorum. Tekil sevgilerden hoşlanmadığım için bütün insanları kucaklayacak bir sevgi ve barış dünyasını yaratacak olan düşünceden yana oluştumdan, arkadaşlarımla, karımla bu düşünceyi bölüşmekten de ayrıca mutluyum.

SENNUR :

— Ozanlığa uygun ya da değil bütün canlılara sevgiyle bakıyorum. Ama insan karşılık aldığı şeyleri daha çok seviyor. Eşim Adnan ve kızım Ayşe Beng'li. Neyi sorusu edlemleri içeriyorsa eğer okur yazar olduğum gündün beri de okuyup yazmayı... haa bir de yemek pişirmeyi, mutfagımı.

YAĞMA

— Bir Şehrin Öyküsü —

Ruşen Hakkı

— BİR KİTABA BAŞLAMAK —

Kimileri vardır, kitabı edinir edinmez, baş- larlar okumaya; kimileri vardır, bir süre evirir çevirirler kitabı; ön kapak, arka kapak, "içindekiler", sayfa sayısını, baskı tarihini kaç baskı yaptığını incelerler; sonra okumaya başlarlar. Ben de öyleyimdir: Bir kitabı evirip çevirmek hoşuma gider. Bir kuyucuğa notlar düşerim. Kitap bitince de bu notlar üstüne düşünürüm.

— YAĞMA'YI EVİRİP ÇEVİRME K —

Kitap adı : Yağma (Bir Şehrin Öyküsü). Yazarı : Adnan Özyalçınar. Yayınevi : Yücel. Kapak : Gürol Sözen. Baskı tarihi : Ağustos 1971. Baskı sayısı : 2000. Arka kapakta Arad'ın çizgileriyle gözlüklü, çok büyük, az saçlı ve gülümseyen bir Adnan Özyalçınar. Yalçınar'ın öteki kitapları : Panayır (a dergisi yayınları — 1960). Sur (Sürek yayınları — 1963. 1964 Sait Faik Hikâye Armağanı). Her iki kitap da tükenmiştir.

YAĞMA'nın içindekiler : Kitap Üstüne Birkaç Söz, Sur Kapılarında, Yağma, Gökyüzünde Ayaklanma, Carı, Davul, Bir Güz Kırgını, Burjuva Ölüler, Pazar Gezintisi, "Mis Gibi Anadolu", Biz Yargıllar, Bozkuş, Saray Artığı Bahçede, Sis.

110 sayfa. 750 Kuruş.

— OKURKEN ALTI ÇİZİLENER —

Kitap Üstüne Birkaç Söz

Geçmiş meraklı bir gezgin, bir gözlemci gezginin bir akşam üstü şehrin kapısından girerek o "araştırmacı zekâsı" ile neler yaptığını, neleri gördüğünü —nasıl gördüğünü önemlidir— açıklamadır bu önsöz. Bu girişte anlatılmak istenenler, elbette kendi yorumudur yazarın. Bir yazarın hikâyelerini açarak yorumunu gözler önüne sermesi bir açıdan yararlı olabilir, ama önemli olan okuyucunun "ne diyeceğidir." Özyalçınar de böyle düşünmüş : "Okuyucu, kitaptaki öykülerin yazılış ve kitabın düzenleniş nedenlerini sıralamak için yapılan bu açıklamanın dışında düşünmekte özgürdür. Çünkü kitap, benden çok onudur şimdi." diye bitirmiş yazısını.

Sur Kapılarında

Tevfik Fikret'in "SIS"inden bir bölüm. Gezginin surun yıkık bir yerinden şehre girişi. Gezgini bekleyen bir dilenci. İngilizce, Fransızca sözler edebilen, surun geçmişini iyi

mektedir. Selvinaz ile birlikte öbür kadınların da durumu böyledir işte. "Ummü Baer", kadının yenik ve ezik durumuna başka bir açıdan bakan bir hikâyedir. Genç kız iken zorla kaçırılmış, sonra kocası hapse girmiş, nâçar kalmış, kötü gözle bakılan ve bazılarının eline düşmüş bir kadındır o. Bir yandan kocası, öteyandan toplum ezmiştir onu.

Ferzan Gürel, bir yandan toplumun içinde yaşayan bazı kötü geleneklere ve göreneklere de değinir hikâyelerinde. "Meryemana'da" adlı hikâyede, karni şişen herkesin kanunsuz bir birleşmeyle çocuk yaptığını inanılması ve hastanın ailesinin bu inancın utancı içinde bocalaması üzerinde durulur. "Bilinç-üstü" adlı hikâyede, avlusundaki kızını gözetleyen adama karşı oğlunu kıskırtması ve sonunda oğlunun ölümü verilirken toplum içindeki bağnaz bir geneleğe değinilir.

Ferzan Gürel, "betiksizliğin, bağnazlığın, sö- mürünün sürüp" gitmesinin karşısındadır. "Dirim Savaşı" hikâyesinin sonundaki "Gece- ler böyle sürüp gitmez!" demesi onun gele- cek için umutlu olduğunu gösterir.

Ferzan Gürel, hikâyelerini anlatırken za- man zaman araya girmekte ve hikâyeye anlatı- mını bozmaktadır. Sözgelisi, "Söyleyen ve Söylenen" adlı hikâyede bunu görmekteyiz. Ö- zellikle bu hikâyenin sonundaki durum böy- ledir. Bunu daha başka hikâyelerde de gör- mekteyiz.

Kara Tutku hikâyeciliğimizde bir dönüm noktası değildir. Gerek anlatım ve gerekse ko- nuların sunulduğu bakımından bir özellik ta- nınamamaktadır. Ancak olaylar ve verilmiş iste- nen öz bakımından ilginç sayılabilir. Ferzan Gü- rel, anlatma bakımından eski bir anlayışın tem- silcisi olarak görünmektedir. Betimlemelerden kaçın, yalın bir üslubu var. Dilindeki bu ya- lınlık, üzerinde durulacak bir yanadır hikâye- lerinin.

Kıçüstünde Toplantı

Edebiyatımızda deniz adamlarının hikâyele- rini anlatan pek az ürün vardır. Halikarnas Balıkcısı ile Sait Faik, hemen akla gelebilir burada. Fakat, her ikisinin de ayrı bir durum ve tutumu olduğunu biliyoruz. Her ikisi de deniz adamlarından çok balıkçıların ve denizin hikâyesini yazmışlardır. Deniz adamlarının hikâyesini ise Zeyyat Selimoğlu'nun yazdığını söylemek isteriz. Selimoğlu, deniz adamlarının, belki daha doğru bir deyimle gemi adamlarının hikâyelerini çok değişik ortamlarda ve durum- larda vermektedir. Gerek kitaplarına girmeyen ve gerekse ilk hikâye kitabı olan **Dirğin Te- pesinde Bir Adam**'da hep bu adamların hikâ- yelerini buluruz. Bu kez yayımlanan **Kıçüstün- de Toplantı** (2) adlı kitabında da gemi adam- larının hikâyelerini buluyoruz.

İlk kitapta bir hikâye denizle ilgili değildi diyebiliriz. "Yeşil Deniz" adlı bu hikâye, Rize dolaylarındaki çay üretimi ile ilgili bulun- yordu; ama, deniz adamlarının bir düşünüşü yan- sıttığı bakımından gene de onlarla ilgili say- ılabilir. İkinci kitaptaki "Saçları Sarı Tütün" denizle ve gemi adamları ile ilgili sayılamaz. Bu, bir bütün kaçakçısının hikâyesidir.

Selimoğlu, gemi adamlarının büyük bir ro- manını parça parça yazar gibidir. Her iki kitapta yer alan ya da almayan hikâyelerde ortak bazı kişiler görülmektedir. Sözgelisi, bi-

rintici kaptanı olan Mehmet Kaptan, ikinci kap- tan olan Hızır Kaptan, gemici Hurşit, Pire Nuri ve başkaları sayılabilir. Böyle bir roman hazırlığı içinde olmasına tanık olarak gösteri- lebilecek iki de hikâye var bu kitapta. Bir bakıma, onlara hikâye diyemediğimiz için bu konuda tanıklık yüklüyoruz onlara; birincisi kitabın ilk hikâyesi olan "Davlumbazda", ikin- cisi de "Doklarda Gemiler" dir. Selimoğlu, bu arada hikâyeciliği unutmuy, işi düzyazıcılığa dökmüştür. Hikâye olarak değerlendireme- diğimiz bu parçaların, bir büyük bütün içinde yeri olacağını sanıyoruz.

Selimoğlu, hikâyelerini bazı kişileri odak noktası olarak yazmıştır. Sözgelisi, "Hızır Kaptan"ın kişiliği çevresinde gelişen bir hikâ- ye buluruz; "Köse"de, raspacı Köse'nin bütün yaşam öyküsünü okuruz; "Gemici Rızvan Üs- tüne Söylentiler"de, gemici Rızvan'ın garip ya- şamı anlatılır; "Delî Usta Gemcinin Biri Da- ha"da gemici Ruşen ile karşılaşırız; "Ayi"da bir başka gemcinin yaşamı, "Başarcıkçının Hey Gidi Günleri"nde ise Başarcıkçı Hüseyin Beyin hikâyesini okuruz. Bütün bunlar, aynı eksen çevresindedir ve birbirine bağlıdır. Hiçbirinin hikâyesini birinden soyup ve soyutlamak ola- nağını bulamayız. Gemide geçen yaşamın çe- şitli yönlerini, bu çeşitli kişilerin hikâyeleriyle birlikte öğreniriz bu hikâyelerden.

Hikâyelerde, olaylardan çok kişiler önemi- dir. Selimoğlu, olayları, kişileri daha iyi belirt- mek için yardımcı bir öğe olarak kullanmakta- dir. Asıl olan, kahramanın bir portresini çiz- mek, yaşamını, gemicilerin yaşamı içinde an- latmak, onların daha önceki yaşamlarını ola- bildiğince belirtmektir. Çoğunun önceki yaşa- mını pek belirtmez; hatta bazılarının adının bile belli olmadığına değinir (Ayi'da olduğu gi- bi).

Selimoğlu'nun anlattığı kişilerin hepsi deği- şik yaratılıştadır. Hızır Kaptan, kendi halin- de, namazında niyazında bir kişidir sözgelisi. Mehmet Kaptan ise her yönüyle bir otorite. Başarcıkçı, geçmiş günlerini anımsamakla ya- sayan, iki lafın arasında "Hey gidi günler!" di- yen, bu nedenle de bu adla anılan bir ihtiyar- dır. Ayi, iri gövdesine rağmen kit olan aklı ile yaşayan bir gemicidir. Rızvan, vardiyası bitin- ce, yatağına çekilen, hiçbir limana inmeyen bir garip adam. Selimoğlu, değişik tipteki insanla- rın bir topluluğunu vermiştir böylece.

Uzun bir hikâye olan "Saçları Sarı Altın"da ise bütün kaçakçısının hikâyesi anlatılır. Bu- rada çizilen kişi de her yönüyle değişik bir yaşam ve anlayış içindedir. Gençliğinde hovar- dalık etmiş, bir çok çocuk yetiştirmiş, bütün iy- lerıyla uğraşırken kaçakçılık durumu ile kar- şı karşıya gelen, jandarmalara karşı koyan ve kaçakçılığın neden izlendiğine akıl erdiremeyen bir kişi. Bu hikâyede, Rize çevresindeki insan- ların, köylülerin yaşamı ve tutumu anlatılmı- ştır diyebiliriz.

Selimoğlu, çok iyi bir gözlemcidir. İnsan- ları, davranışları, tutumları, kafa yapıları ve düşünceleeri ile gözleyip anlatabilmektedir. Bu nedenle, onun insanları canlı varlıklardır. Ha- reketleri, konuşmaları, şakalaşmaları, sızlan- maları ile nefes alıp veren kişilerdir hepsi de. Betimlemelerinde ölçülü, kişileri ve çevreyi çizmede dengeli olan Selimoğlu'nun sürükleyici, yalın bir dili vardır.

1. Ferzan Gürel, "Kara Tutku", hikâyeler, Güneç Yayınları, İstanbul 1971, 115 sayfa, fi- yatı 750 kuruş.

2. Zeyyat Selimoğlu, "Kıçüstünde Toplantı", hikâyeler, e yayınları, İstanbul 1971, 145 say- fa, fiyatı 10 lira.

bilin bir dilenci... Ve dilencinin anlattıkları: Saldırganlar ve Sur'lular...

"Evet yoksul bir Sur'luyum. Ama bütün bu gördüğünüz duvarların da gerçek sahibiyim."

"Ben duvarcı ustası Abraham ya da İbrahim, bütün duvarcı ustası İbrahimler köleydik. A-yaklandık. Özgürlüğümüzü istedik. Aldık. Ve bu duvarı diktik."

"Beni de başarılı bir oyuncu gibi görüyorsunuz. Oysaki çöplüktesiniz. Silkinin biraz, açın gözlerinizi artık ne olur?"

"Öykümüz yıllar öncesinden başlar... Biz bir çoğuz, taş ocaklarında çalıştırılan uçsuz sürüler ve suçsuz köleleriz... Şenlik oldu, Gündüz, özgürlüğümüzü kutsamak için uçurulan güvercinlerin hepsi, gece, sabaha dek süren şenlikte, kafaları koparılarak yendi yutuldu... Kölelik günlerini çok gerilerde bırakmıştık. Ama taşocakları, yine sabah akşam, karınca sürüsü gibi, işçilerle dolup taşıyordu... Çalışmamızın karşılığını alıyorduk soylulardan. Sabahlarıysa, gündeliklerimizi, üçer beşer, soyluların yönetimindeki sıra dükkânlara yatırıyorduk yeneden. Kaç kişi, sabahleyin sıra dükkânlarda bozdurduğu paranın, ertesi gün, yeniden verildiğini—ama öncekinden biraz daha yıpranmış kirlenmiş olarak verildiğini— gördüğünü söylemiştir."

Sonuç : Emekçinin sömürülüşü, bir sur'u öne çıkararak ancak bu kadar güzel anlatılır. Dil iyi.. hikâyenin kuruluşu da..

Yağma

Tevfik Fikret'in "Han'ı Yağma"sından bir bölüm...

Bir ışıklı cadde, bir topal ve yağmur... İssizlik. Açlık. Ve açlığın doğurduğu düşünceler.

"Herkes gücünün yettiğince bir şeyler çalıp bir şeyler kaçırıyordu. Bir talan, bir yağmaydı bu. Kapanın elinde kalıyordu. Işık da, yiyecek de, ev de, otomobil de, iş de, kaldırım da..."

Kâhyalıktan kazandığı parayla, topal da bu bu yağmaya hazırlanır : "Cebinde biriken paralara, ikide bir, oğsarcasına dokunup, gürümek hakkını elde ettiği, az sonra başlıyacağı, kendi çapındaki yağmaya, için için hazırlanıyordu o da."

Sonuç : YAĞMA.. Anlatım iyi. Dil engelsiz.

Gökyüzünde Ayaklanma

Geniş bir alan. Kızgın bir güneş. Kalababık. Kalabalıkta en çok çocuklar. Ve hepsinin ortasında bir BALONCU. Cami. Bakırcılar Çarşısı. Cıracılar. Sonra, bir türlü satılmayan, daha doğrusu, alıcısı olmayan balonlar... Bir umutla, varlıklı kişilerin yazlıklarına gidip ve umudun sönüşü.. ya da bir başka deyimle, baloncunun gökyüzüne göndererek yaktığı balonlarla başkaldırısı ustaca anlatılmış.

Sonuç : Adnan Özyalçiner'in "SUR" adlı hikâyeler kitabındaki hikâyelerini anımsadım...

Çarşı

"Şu bizim kapalıçarşı canım."
"Çarşıysa eski, büyücek bir han, hepsi o kadar."

"Çok kubbeleri var? Hem ne çok. Ondandır. Kocamanmış gibi duruşu ondan işte."

Çarşı. Kalabalığı, satıcısı, bekçisi, serinliği ve kulaktan dolma tarihçesiyle bir kapalıçarşısı anlatmak, onu güzellemek ve güzellere denigörmek soyluları ve bu düzeni...

Sonuç : Hikâyeyi okurken sanki çarşıdaydım...

Davul

"Davullar önde giderdi oğul. Gelin attı. Davullar çepeçevre, sen attı. İnsanlar çevrende oluk oluk, sen attı. Avuç avuç altınlar saçılır başından aşağı. Sarı sarı. Çocuklara da şekerler. Göklerden saçılmışçasına. Renk renk, ışıltılı, billür akideler."

Masallar masallar ya da umular dünyası...
"Toprağın altında gizlenen gömüleri ele geçirmek umuduyla avusanlarımız oldu bir süre. Ne altın, ne elmas, ne purlanta, ne de en küçük, eskimeyle değerlenmiş herhangi bir taş parçası ele geçirebildi."

Sonuç : Bir umut, bir acaba ve o dayanılmaz davul sesi... Ve bir soru : Hikâyeden önce şiir yazar mıydı Özyalçiner ?

Bir Güz Kavgası

Tanrı mı? Elbette vardı, bazılarına göre. Ve Tanrı o kadar çok şeye sınımsız, 26 satırta anlatmak bile az geliyordu.

Tanrı ve Şehir... İkisi de büyük, ikisi de anlatılmaz ve adam küçük Tanrıyla Şehir arasında, Tanrı çoktan bırakmış adamı, şehirse edeceğini sinsi sinsi eden bir başka Tanrı, bir yer Tanrı. Ve sınımlanacak tek yer : Park...

Sonuç : Hikâye bitince ne edeceğinizi, ne söyleyeceğinizi bilemiyorsunuz. Tanrıdan şehire, şehirden parka ve parktan da adama kurmak istediğiniz köprüye güvenemiyorsunuz. Güvenemeyişiniz de, çünkü köprü kurmak için kullandığınız araç ve gereç yetersiz. Onun için yapılacak tek şey, hüznün güzelliğine bulanmak olacak.

Burjuva Ölülleri

Deniz pis ve bataklık kokulu mu, bir başka denize gidersin.

Asfalt yayalar için tehlikeli mi, tutar bir araba alırsın. Cebindeki paranın yeterince dolmuşlara binersen, arabalar kiralarsın... Yoksulun deniz nesine, asfalt nesine?... Hadi, deniz nesine; ama asfalsuz olmuyor. Asfalt uygarcı yaşamının bir parçasıdır, bir yerlere gitmek özlemidir... umuttur.

Bir de şu çiçeklere bürünmüş burjuva ölülleri olmasa...

Sonuç : Yoksulların yaşama savaşına karşı, çiçekli burjuva ölülleri... Bir terazinin hiç denk durmayan horozu...

Pazar Gezintisi

Bir yağlı kadın, iki torun—ikisi de kız—ve bir şoför baba—hep ölü taşıyan arabasıyla, imamın ağız kokusunu çeken bir baba... Araba revizyondan çıkmıştır, gıcır gıcır. Kızlar ve büyükhanım, bu cenaze arabasıyla geziye çıkmak isterler.

Kız der : "Sabahları erkenden ya da akşamları Sur dışındaki fabrikalara işçi taşıyan öyle kamyonlar gördüm ki içi tıka basa, istif edilmiş insanlarla dolu. İnan, hiçbiri yaşamıyor sanki..."

Baba da katılır onlara. Bir pazar gezintisi olacaktır bu. Ve ertesi günü çıkarlar yola. Bu geziye komşulardan birkaçı daha katılır. Denize varırlar... Ve birden fritına... Geriye dönüp, ama nasıl ?...

Sonuç : Basit bir konuyu ayrıntılarıyla ve ustaca bir anlatış. İyi bir gözlem.

"Mis Gibi Anadol"

Bir eyaşa piyungosunun en büyük ikramiyesidir, hikâyeye konu olan Anadol. "Garip bir

sirk hayvanı" gibi dolaylıdır ortalarında... Otomobilin reklâmı yapılan yerde, saçları kısa kesilmiş, yüzü renksiz ama gözleri kocaman kocaman bir kadın bilet satışı yapar. "Mis Gibi Anadol. İki buçuk liraya mis gibi bir Anadol!" diye bağırır bilet satışı yaparken.

Sonuç : Öteki hikâyelere göre daha bir açık ve anlatımı yahn. Gene ustaca bir gözlem.

Biz Yargıdılar

İki sayfalık bir hikâyeye. Üçer üçer bir odada gününü doldurmaya çalışan birinin düşündükleri... Yasalarda ölüm cezası yok. Hiç bir yargıç, hiç bir vatandaşı ölüm cezasına çarptıramıyor. Ama bu demek değildir ki ölmeyeceksin. Kaçmak istediğin an kursunu yiyorsun.

"Artık herşey sana bırakılmış. Yargıç da, yargılı da kendinsin. Ölümünü özgürce seçeceksin."

Sonuç : Bir içevurumun en güzel anlatılışı.

Bozkır

"Şimdi bir bozkırı sürüyor trenimiz. Demek yalnızlığı, bir başına kalmışlığı, bırakılmışlığı, ıssızlığı sürüyoruz."

"Ben ne zaman geçtimse yağmur sıkıntısı vardı bozkırda, bozkırın toprağının rengini alan kara - sarı göğünde."

15 numaralı, yataklı vagon yolcusunun bir bozkırda trenden inışı. Bir kahvede pinekleyiş-Trencin lüks kamara yolcularına duyduğu huç. Ve kahvenin önünde yesertilmeye çalışılan, bir küçük bahçe...

"Nası olurdu da, bir sabah, çığınca, sarı, mor çiçeklenmiyordu. Yoksa küçük bahçeye, gündüzleri güneşi, geceleri de rüzgârıyla aman vermeme kalkması, bozkırın, yeşerememesinin, çiçeklenememesinin, kısacası, yaşamazlığının büyük öfkesi miydi?"

Kitabın en güzel hikâyelerinden biri de bu. Daha somut ve şairane. Ve şiir yüklü. Özyalçiner'i Özyalçiner yapan bir hikâyeye.

Saray Artığı Bahçede

Tevfik Fikret'in Sis'inden iki dize...

Saray'ın tanımlanması. Saray'ın gözaltına aldığı yoksul evleri ve yoksulların başkaldırması, ama vurarak kırarak değil, şehri boşaltarak; ki Saray vergiyi kimden alacağını şaşırırsa...

Ve saray bahçesi, anlatılmıyacak kadar güzel ve halklar.

Sonuç : Hikâyenin hiç orasından burasından didikleymiyorum, bütünlüğün güzelliği bozulacak diye korkuyorum. Kısaca : Sonsuz ve güzel bir anlatım...

Sis

Evet, gene Tevfik Fikret'in Sis'inden iki dize...

Güneşli bir öğlenin birden sise boğulması. Ve sisten şaşırın bir şehir ve gene ayrımlar: Bir yanda kasket, öteki yanda fotör ve sürer gider bu, temizle kirli, yamalıyla yeni, purl purla leke, inceyle kalın...

Sonuç : Bozkırı aratmayan güzellikte bir hikâyeye.

— SONUCLARI TOPLAMAK —

Emekçinin sömürülüşü. Yağma. Umut. Tanrı. Yaşama savaşı. İyi bir gözlem. Şairane anlatım ustalığı. Şiir yüklü bir dil. Ve şehir. İstanbul şehri...

Sur Kapılarında, Yağma, Gökyüzünde Ayaklanma, Çarşı, Davul, Bir Gün Kırğını, Burjuva Ölümü, Pazar Gezintisi, "Mis Gibi Anadol" Biz Yargılılar, Bozkır, Saray Artığı, Bahçede ve Sis yazarın demek istediklerine birer etiket; O bir şehri değil, insanları; onların kaderlerini anlatır YAĞMA'da. Her hikâye, bir yerlerden döner dolaylı şu son yılların insanına sarılır... YAĞMA'nın çıkacağını duyduğum zaman sevinmişim, Özyalçiner'in Yeni Dergi'de okuduğum —bir işçi yürüyüşünü anlatan— hikâyesini anımsayarak. O hikâye bu kitapta yok... Evet, Özyalçiner Panayırı, Sur'u aşmış, ama benim özlediğim yere gelmemiş daha. O, madem ezilenin yanındadır, onun hikâyesini, onun anlatacağı bir dille yazmalıdır.

Özü ne olursa olsun, Adnan Özyalçiner, YAĞMA'da bir mutlu azınlık yazarıdır.

İKİ GÜN

— Necati Tosuner —

Burhan GÜNEL

Topal bir küçük memur. Karşı evin balkonunda arada bir görünen "besleme kız" a bakar, iç çeker. İçekapanık duygulanmalar, korkular, kızla ilgili düşler ve bu düşe bile dayanamaz, — karmaşa sürer gider. Ve korkular.

Kız, "Remzi"nin evinin üstündeki katın balkonuna bakar hep. Orada "Mühendisin Oğlan" var! Ona işaretler edilir, elle saçlar düzeltilir.

Remzinin kızla iliştiği gözden kaçmaz. Ana, baba, kızı isteyelim, diye Remzi'nin ağzını ararlar, onu razı ederler. Aracı kadın vardır. "Bu işi ben yaparım." der, umutlandırır onları, İstemeye gidilir. İkinde verilmez kız, "olur" denmez. İkinci kez gitmeye hazırlanırken, kötü haber gelir : Gelmeyin! Ana, baba ve ağabeyle yenge de içindedir olayların. Hep birlikte kız istemeye gideceklerdi ya, hepsine karşı ezikler, üzülür Remzi.

Öykünün özeti bu.

Belli başlı özellikleri :

Çok tekrarlıyor. a) Tümce tekrarı, b) Anlam tekrarı, bir dediğini bir daha söyleme. "Ve" çok kullanılıyor, "...bilirsiniz hani, hani olur ya... hani böyle bir söz vardır ya..." gibi tümce girişlerine çok yer vermiş. Yadırgatıcı. Ayrıca, "İndikte, düşündükte..." gibi söyleyiş şekilleri de yadırgatıcı geldi. Doğal değil bu, anlatım özelliği de değil.

Diğer öykülerle farkı :

O, hep kendini anlatmalar yer yer bırakılmış. dışa, dıştakilere doğru bir dönüş eğilimi var. Ama yeterli değil. Gene önde gelen özellik, önyargılı, ve tek yönlü oluş.

Gene de ötekilerden daha ilerde bir öykü.

EVCLİK OYUNU

— Öyküler —
Ferzan Gürel
250 Krş.

KARA TUTKU

— Öyküler —
Ferzan GÜREL
750 Krş.

Güney Yayınları : 5

Posta pulu karşılığı

Dergimizden isteyebilirsiniz.

SANATÇILARIMIZA BİR SORUMUZ VAR :

SON 10 YIL BOYUNCA SANAT EVRENİMİZDE NE TÜR

GELİŞMELER OLMUŞTUR? DOĞAL BİR GELİŞİM BU YA;

SIZCE YETERSİZ YÖNLERİ?...

İSMET KEMAL KARADAYI :

Son on yıl boyunca hep düşünce çevrenimizin genişlediğini, bu durumun, sanat evrenimizi de etkileyerek güçlü, geçerli akımların hızlanmasına, çoğalmasına, giderek de yaygınlaşmasına yol açtığını söyleyebiliriz.

Gerek 1961 Anayasası ve onun getirdikleri, gerekse son çağ bilim ve araştırmaları ile teknolojiye, oradan toplumsal kaynağalara eğiliş, hatta yer yer eylemlî, bilimsel çekirdekler ve çabukluklara varış aşamaları olsun, eytişimsel bir kuralta, sanatımızı da içine alarak yeni oluşum ve dönüşümlere uğratmıştır. Bu, tarihsel gelişimden, insanca değişimlerden kaçamama yanısıra ya da yasasıydı; iri ve ileri adımlar atmak da demekti. Geniş çapta bir aktarma, inceleme, gözlem ve "halk yararı"na benimseme vardı. Artık, "toplumcu, gerçekçi, devrimci, insanlıkçı" olmayan hiçbir sanat yapıtı önemsenmiyordu. "kalıcı, temel değer"ler içinde görülmüyordu.

Ne var ki, şu durumun, yeterince toplayıcı, yeterince yönlendirici olduğu hususu öyle hemen de ileri sürülemez. Toplumcu, insanlıkçı bakış ve istek büyüyor, ancak bir türlü ulusal bütünlükte belirli bir kültür ve yol olarak derlenip toparlanamıyordu. Dağınıklıkta ve "ilk eleştirisi" duraksamalarından tümce kurtulup tümünden "ortalama halk düşüncesi"ne, "bilinçli halk beğenisi"ne, halkın yetişkin örgütünü ve tastamam umudu içine sokulma örneklerine oldukça bol rastlansa da, tutucu, gerici davranışların, o bilinen koşulların, yenilikçi sanat alanlarını, özellikle son iki yıl içinde "darboğaz"lara ve "korkulu politika"lara uğrattıkları da acı bir gerçektir.

Aslında, çıkarıcı salt politikanın kısıtlanmış dönemeçleri ya da yanlışlıklarıydı, "geçiş dönemleri" içinde sanatımızı tam bağımsız ve özgür kılmayan, "yetersiz" yapan. Korku çağı, kuşku çağı, öykü çağı geçince, "kaynak"ları ve "çağdaş"lığıyla birlikte aydınlık Türk Sanatı ortaya çıkacak, güçlü ve örnekleyici yapıtlarını dünyaya tanıttı. Durulmadı, yine de çalışıyor. İşte şimdi biz, derin ve büyük akan bir nehir gibi, böyle bir arınma ve kendine gelmenin, güvenle ve görerek bekleyiş, yılmadan işleyiş içindeyiz. Bir gün, denizdeyse kara'yı, karadaysak deniz'i göreceğiz.

GÜNEL ALTINTAŞ :

Sanat dünyamız hakkında konuşmak benim ne haddime... Şairim ben. Şiirimiz hakkında bir şeyler söyleyebilirim ancak. Öyle de yapacağım :

Şiirimiz, on yıl önce, anlamla yaptığı savaşı anlamsızlık cephesinde kaybetmişti. Aslında, bir bozgundan bu; ama, bir ricat gibi gösterildi. Bozgunun sağ çıkanlar yeminliydi. Dön geri etmediler. Şiirlerinin aldığı yaraların onmasını beklediler. Azıcık taktik değiştirdiler. Anlamsızlık yarı kapalı bir anlama bıraktı yerini. Genelleme olmayan bir soyutluk ruh gibi şimdi bu şiirlere. Okunup atılan bir şey oldular. Az okunan, hiç hatırlanmayan bir şey. Gerçi şiir, tavrı olarak, çağdaş şiirle dirsek temasında;

ama, geleneksel şiirimize arkasını döndü. Bugün de, on yıl önce olduğu gibi, klişeleri kullanmaktan sakınıyor. Bazı klişelerin kelime gibi düşünülüp, kelime gibi kullanılabileceğini anlamıyor. Geleneksel şiirin antitezidir bu şiir. Geleneksel şiiri toptan inkâr ediyor. Bir yerde, kültürün inkârı da denebilir buna. Sentez ancak önümüzdeki on yıllarda mümkün olacak sanırım.

Büyük şairlerimiz yok şu anda. İyi şairlerimiz var sadece. Onların şiirleri de, genellikle, kendilerinden yola çıkıyor; çoğunlukla, yine kendilerine varıyor. Küçük şeyleri anlatıyor. O kadar ayrıntıyla anlatıyorlar ki, o kadar soyut anlatıyorlar ki, anlatmıyorlar sanki. Hikâyecilerin de bir kısmı böyle. Şiirde ve hikâyede dramatism ve duygu ötürüldü. Hayatta yaşıyor ama. Böylece, şiir ve hikâye hayatın ve insanın uzağına düştü. Tuhaf gelecek ama, söyleyeceğim: Unutulmaz şiirleri ikinci sınıf şairler yazıyor artık.

Bununla birlikte, şiirimizde, on yıl önceki çalkantı yok şimdi. Yatağında, sessiz sessiz, kimseye çaktırmadan akıyor. Yine işi. Yine yenilikçi. Derdi zoru yeni bir yerlere varmak. Nereye varacağını kendisi de bilmiyor. Akıyor yalnız. Daha ötelere varmak için baharı bekliyor. Bahar yağmurlarıyla beslenip güçlenecek. Daha ileri gitmek gücü olacak o zaman. Ama, o bahar yağmurları hangi on yılda gelecek? Bahar yağmurları yine bu yataktan mı akacak; yoksa, kendine yeni bir yatak mı açacak? Ben, şiirimizin şimdiki yerinin sadece bir uğrak olmasına inanıyorum.

Az gitik, uz gittik; dere tepe düz gittik; son on yılda bir arpa boyu yol gittik. Pek de yorulduk. Şimdi bize bir tenezzüh lazım.

GÜLTEKİN SÂMANOĞLU :

Soruyu tam anlayayım dedim ve T.D.K.'nin en son basılmış olan "Türkçe Sözlük"ünü (1969 tarihli, Gözden Geçirilmiş Beşinci Baskı) açtım. Soruda geçen bazı kelimeleri aradım. Ama olacak gibi değil.

Baktım, işin içinden çıkamıyacağım. "Soru, herhalde şöyledir" diye düşündüm :

— Son 10 yıl boyunca sanat hayatımızda ne gibi gelişmeler olmuştur. Tabii (normal) bir gelişim bu ya, sizce yetersiz yönleri nelerdir?

Anladığım kadarı ile sorunun cevabının bir kısmı, verilmiş zaten. Denilmek isteniyor ki: "Son 10 yıl boyunca sanat hayatımızda gelişmeler olmuştur. Aslında bu gelişmeler tabiidir (normaldir) ama yetersiz yönleri vardır. Gelişmeler nelerdir, yetersizlikler nerelerdedir?" Konumuz edebiyat olmalı...

10 yıl önceye kadar, kalemlerini belli bir görüşün emrinde kaypaklaştırarak güdültü koparan ve belli bir kalabalık tarafından alkışlanan sanatçılar, son 10 yıldır bu fırsatı (!) hatiplere ve sanat dışı yazarlara kaptırmışlardır. Bir kısmı susmuş, bir kısmı geleneğe dönme arayışı içine girmiş, çok az bir kısmı da hatiplere ve sanat dışı yazarlarla yarışa kalkmışlardır. Bu yarışçılar arasında, 10 yıl öncenin korkak (!) bir kaç sanatçısının da, kulağı geçen boynuz gibi, katıldığı görülmüştür. Üstelik

yaşayan Türkçe'den uzaklaşma hızı o kadar artmıştır ki, bu durum; halkın, özellikle yeni yetişenlerin, sanattan soğumağa başlamalarına yol açmıştır. Gelişme midir bu?

Ama, 10 yıl öncesine kadar olduğu gibi, ondan sonra da, kalemlerini politikanın boyunduruğuna vermeyen, yaşayan Türkçe'yi kullanan; memleket gerçeklerine olumlu bir gözle bakan nümayişsiz sanatçıların çalışmaları da var. Yıkıcı ve çürütücü değil, yapıcı ve geliştirici olan; çağın gerçeklerine uyarak millî değerlere saygı duyan bu grup arasında, yukarıda sözünü ettiğim "geleneğe dönme arayışı içinde" kilerinin başarılarını da katmak isterim. İşte gelişme hence burada aranmalıdır. Yetersizlikleri mi? Var, var tabii. En büyüğü de: Sessizlikleri...

MUSTAFA NECATİ KARAER :

Önce, şunu belirtmek isterim: Son (10) yıl boyunca Türk Sanat dünyasında, kelimenin tam anlamıyla "gelişmeler" olduğu söylenemez. Ancak, bazı değişimlerden söz açılabilir.

Gerçek şu ki, 1961 Anayasası ile getirilen hürriyetler ve yaratılan hukukî, ekonomik ve sosyal ortam, Türk sanatını ve sanatçısını da etkilemiştir. Ne var ki, bu etkinin hep olumlu yönde işlediğini sanmak fazla iyimserlik olur. 27 Mayıs 1960 öncesine kadar, genellikle dolaylı yollar ve sanat eserleri aracılığıyla sunulabilen katı görüşler ile çeşitli fikir akımlarının, artık her şeyin rahatlıkla yazılıp söylenebildiği ülkemizde sanatın ufku daralmaması beklenirdi. Oysa, bu olmamış; dahası - yönü ne olursa olsun - belli görüşleri savunmayı, sanatın tek ve kaçınılmaz hedefi sayanlar çoğalmıştır. Böylece çark tersine dönmeye başlamış, yani var olabilmeye kendine has hürriyet isteyen sanat, hürriyetten yoksun kalma tehlikesi ile karşı karşıya gelmiştir.

Öte yandan, ilkel malzemesi dil olan sanat eserleri, dildeki aşırı davranışları yüzünden okuyucuya pek bir şey söylemez olmuş ve İmparatorluk döneminde görülen "divan edebiyatı dili" gibi halka uzak yeni bir dil ortaya çıkmıştır.

Belirtilmesi gerekli bir başka nokta da, (10) yıl boyunca Anadolu'nun ve onun insanların sanat eserlerinde daha çok ele alınmış olmasıdır.

İsaret ettiğimiz bu üç noktada, ölçüyü kaçıran ve kaçırmanın sanatçılarımız var. Sanatçı, sadece belli amaçlar için kullanılan ve sanatta uzak - yakın bir ilgisi bulunmayan kişiler var. Bu sözlerimizden, sanatçının fildişi kulesine çekilmesini istediğimiz sanılmamalıdır. Sanatçı, elbette içinde yaşadığı toplumun ve onun meselelerinin dışında düşünülemez. Ne var ki, o, her şeyden önce sanatçı olduğunu hatırdan çıkarmasın. Zira, sanatçı olduğunu unutanlardan sanat eserleri beklemek, mümkün değildir.

MEHMET SALİHOĞLU :

Son on yıl, 27 Mayıs Anayasasının getirdiği, o, kişiliği kendine özgü demokratik ortamda, düşünsel arayışlarla, çırpınışlarla, eylemler ve siyasal kavgalarla geçmiştir. Geniş ölçüde bir sol yayınlar tufanı, modası, ticareti de yapılcasına, beyin gemisi, kültür gemisi sakat olanları, ya da filika olanları, kayalardan kayalara çarparken; sağlam, dayanıklı olanlar, yelkenlerini bu yeni rüzgâra da açarak, yeni aşamalara, yeni limanlara varmışlardır. Ne var ki, sanat yaşantımız, yüzyeşdeki bu çalkantılardan çokça etkilenmemiştir.

İkinci Yeni denemesiyle, hem çağrışım tekniği, hem de yeni boyutlar kazanan şiirimiz. Sonu: 16. sayfa

İzlediğimiz Sergiler

★
Etem Olgunil

CEMİL EREN

Sanatçının -yanılmıyorsak- 3. özel sergisi bu İstanbul'da, Galeri Melda Kaptana'da, 45 yapıtını kapsıyor. İlginc deneyler, pek tadılmamış güzellmeler peşinde bay Eren; özellikle soyut resmin ilkelerini, olanaklarını "süsleme" alanına aktarma çabasında olduğunu görüyoruz. Bu son sergisini iki yönden değerlendirmek, eleştirmek de olası: a) Geçmiş yıllarda da özenildiği "vitray" türü çalışmaları bu kez daha yoğunca sunuyor; ne ki, tümü de yan araç gerektiren bu güzellmelerin eviçi uygulanması epey güç; bunlar geniş duvarlar için biçilmiş kaftan.. b) Tavandan sarkık dörtköşe "avizemsi"ler için de aynı yargıya varılabilir. Bu tür plâstik yapıtlar ille de "elektirik"li gerektiriyor. Doğal günışığında bile etkili olabileceklerini sanmak güç.. Neyse... Cemil Eren öncelikle kökeni sağlam bir ressam; işlerini yapısal yönden değil de, "estetik" açıdan değerlendirmek daha doğru. Renk-Biçim-İstif üçgenindeki başarısı yadsınmaz. Öbür, eski tablolarındaki "figür" öğesini elbette bulamayacaksınız bu süslemelerde; ama, bakılmaz bir dengeyi sürdürüyorlar yenici çalışmalarında da.. Şunu da ekliyoruz: Epeydir çağdaş sanat, "çerçevesiz resim" in dışına taşar oldu. Batı'da bu eğilimi alabildiğine oyunlaştıranlar da var ya, bizim ortamımızda, bay Eren'in deneyleri gibisine girişimler en olumlusu, en uysalı, en ussalı... Sanatçıyı -tecimsel kaygılar dışı- böylesine "çıkış"larından ötürü kutlarız elbet.

TURGUT ATALAY

Anısağığımızca, 1940'lar sonrası, G.S.A. circunasında, Nuri İyem'den öte ilk "mezun" lardan biridir bay Atalay. Silgin kişiliğiyle, savsuzluğuyla, resmin bir bakıma "klâsik" kurallarıyla yetinen bir kuytu sanatçısı! — Bu özelliğinde L. Levy'nin kesin etkisi var mıdır? kestirilemez ki... Salt resim'e adanmış çabalarını Atalay; geçim derdi, Şehir Tiyatroları'nın baş "dekoratörü" oldu. İyi ya, epey yalpalandı ressamlığı bu ara. Bu ara dediğimiz de çeyrek yüzyılı dolduruyor! Taksim Sanat Galerisi'ndeki irili - ufaklı tablosu - sanırsız ki - bunca yılın bir bakıma özeti ola... Niyesi de, tümü arasında belirgin bağlantılar kurulamıyor, konusaldan konusuzluğa, çok renklilikten az renkliliğe geçişlerde bir açık - seçik ge-

Resim : Cemil Eren

rekçe bulamıyorsunuz. Özellikle atları ko nu edinmiş ve katı çizgiler ağır basıyor. Oysa, tâ Akademi yıllarında bir kişiliği vardı Turgut Atalay'ın; soluk, kaypak renkler, çizgilerle işlerdi kendince konuları. Şimdi? Sanatçının "tiyatro dekoratörlüğü" al kışlanır sanıyoruz şimdileri.

"KUZGUN'UN YERİ"

Değerli, ünü öte ülkelerde de yaygınlaşmış yontucumuz Kuzgun Acar, -nerden nereye - şu eski ve de yontulmuş Galata Kulesi'nin "Ceneviz Meyhanesine yükleniverdi... Adı da: KUZGUN'UN YERİ, Tecimsel yönü başarılı olsun, diyelim; eş-dost bu barınakta bitişip kurtlarını dökebilseler... Merhaba'laşmanın yanısıra üç de sergi açıldı oracıkta: Tan ORAL'ın karikatürleri Gültekin ÇİZGEN'in fotoğraf'ları, Orhan TAYLAN'ın desen'leri. Bu ilginç sergilerin tanıtımı, eleştirisi şuracığa sığmaz elbette, tümü de başarılı örneklerdi, diyelim şimdilik. MERHABA akşamı pek kalabalıktı. "magazin"cesine bir işgüzarlığa yeltenip, salt ordaki sanatçı aşınarın adını anmakla yetiniverelim : Eşsiz Kuzgun, Ercümend Lâv, Mengü Ertel, Müfide-Şadi Çalık, Muazzez Menemencioglu, Onat Kutlar, Nermin - Ferruh Başağa, Nur - Metin Eloğlu, Asım Bezirci, Demir Özlü, Nüzhet Birsel, Leylâ Erbil, Seniye Fenmen, Ömer Faruk Toprak, Meral Divitçi, Gaye Jak Şalom... İçtenlikle dileğimiz, bu yepyeni barınanın sanatçılara bir bitişim "yuva"sı olabilmesi; şu - bu derneklerin yapamadığını - sapahına karşın - gerçekleştirebilmesi...

ZAFER ATAMER

Annesi Nihal Atamer de ressamdı önceleri, sonra caymış ola.. Zafer'in ilk resim özentileri sergilendiğinde ilkokul çağındaydı ve bir "ana uğraşı"nın doğal etkisi olarak yorumlanıyordu. Aradan geçen 10 yıl içinde, 12 özel sergi daha açabilecek bir çalışmayı sürdürdü delikanlı; bu 13'üncüsü, Harbiye Şehir Tiyatrosu Fuayesi'nde, 30 kadar, değişik boyutlarda yapıt sunuyor. "Yapıt" derken, tümünün de eş değerde sanatsal özellikler taşıdığına değiniyoruz sanılmasın; çoğu hâlâ çocuksu bir çizip boyama tutkusunun ürünleri. Ne ki, içlerinden epeyceyi üstüne söz edilebilir: Yerli - yabancı resamlara başvurmadıkça, kendi kişisel evreninde dolandıkça, takılmadık plâstik düzenler kurabiliyor. Akademik bir öğrenimden geçmediği için; desen, istif, renk uyumunda sendelemesi elbette doğaldır, ama, ille de o tür resimlere yavaşlık yanlı, özellikle türkçesine "safyürek" denilen NAİF'liğin peşine düşse, o gencecik liğinin duru, tadılmadık, afallatıcı güzellmelerini verebilse... Yaşı yetkin kimi kişiler bile beceremiyorlar bu yöntemle. İlle de belli eğitim, öğrenim tirmanmaları sonu erişilen bir Kafdağı değil ki resim!

İSTİFTEKİLER **İSTİFTEKİLER** **İSTİFTEKİLER**

basın rehberi

BASIN REHBERİ

Basınla ilgili konularla, tasarımla, fotoğrafçılıkla
Türkiye'de yayınlanan gazete ve dergiler
Türkiye'de gerçekleştirilen toplantılar, konferanslar, etkinlikler
Türkiye'de gerçekleştirilen etkinlikler
TÜRKİYE'nin ve dünyadaki basın kuruluşları ve kuruluşları

Yazarlar: YEK KUTLU
Foto: 24 sayfa, 36 resim, 12 resim, 12 resim
Görsel: 12 resim
ADRES: Yusuf Toprak P.K. 34 Yenimahalle - ANKARA

YEDİTEPE DERGISINE
ABONE OLUNUZ . ABONE BULUNUZ
P. K. 77 — İstanbul

CERRAHOĞULLARI

UMUMİ NAKLİYAT, VAPURCULUK ve TİCARET T.A.Ş.

BEYNELMİLEL NAKLİYAT,
VAPUR AGENTELİĞİ,
TİCARET, SİGORTACILIK

Telefon : 49 79 00 (3 Hat)
44 73 68 - 44 01 79
Tatlı-Gece : 36 35 35
Telex : İstanbul - 307

Telgraf :
CERRAHOĞULLARI - İst.
F. K. :
414 — Karaköy

Adres : TAKSİM MEYDANI, KÖSEOĞLU APT. No. 3/3
İSTANBUL

Güney : 16

TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.

KURULUŞU : 1946

Sermaye ve ihtiyatları yekünü :
80.000.000. — lira

YURT İÇİNDE 171 ŞUBE
TASARRUF MEVDUATINDA HARBİYE VE
FENERBAHÇE'DE TAM KONFORLU APART-
MAN DAİRELERİ VE ZENGİN PARA
İKRAMİYELERİ

GARANTİ BANKASI

Güney : 18

TEKEL

TÜRK VİSKİSİNİ
KIVANÇLA SUNAR

ANKARA VİSKİSİ SİZE
BAŞKA BİR VİSKİYİ
ARATMIYACAKTIR

Basın : 60973

Güney : 17

damlıya
damlıya
göl

Güney : 19

TÜRKİYE İŞ BANKASI

parancanın... istikbalinizin emniyetidir

15

Dışarda Sanat Olayları

BİR SORUMUZ VAR

14. sayfadın

KANADA'dan (Engin Aşkın) :

- Kanada ve Amerika'da gösterilmeye başlanan Godfather - Baba adlı yeni ABD filminde, Marlon Brando, etkileyici oyunuyla, eleştirmenlerin övgüsünü kazandı. Mario Puzo'nun, ülkemizde de çok ün kazanmış romanından aktarılan film, sinema sanatı açısından, büyük bir başarı olarak niteleniyor. Filmi Francis Coppola adlı genç bir yönetmen çevirdi.
- Ünlü Amerikalı Yazar William Saroyan'la ilintili olarak Kanada sanat dergilerinde çıkan haberlere göre, son 5 yıldır, Kaliforniya'daki bir çiftlikte "İnziva" yaşantısı süren ünlü yazar, son yazdığı hikâyeleri bu ay sonunda yayınlıyor. "Places Where I've Done Time" adını alacak olan eser, 63 yaşındaki yazarın 61'nci kitabı olacak.
- Büyük Sovyet çello ustası Mstislav Rostropoviç'in Toronto konseri büyük yankılar uyandırdı. Sovyetlerin Çekoslovak istilasına karşı çıkmış olan büyük sanat adamı, şimdi Toronto Senfoni Orkestrasının Şefi olan Karel Ancerl'le programın bitiminde, gözyaşları içinde kucaklaştı. Karel Ancerl adlı ünlü çek yönetmeni, istiladan sonra Kanada'ya iltica etmişti.

BİZE GELEN KİTAPLAR :

İş Bankası Yayınları :

RUBAİLER — Umit Yaşar Oğuzcan, 15 TL.
TARİH BOYUNCA TÜRK ATASÖZLERİ — Aydın Oy, 20 TL.

DENEMELER — Suut Kemal Yetkin, 15 TL.

Hisar Yayınları :

ALACAKARANLIK — Gültekin Sâmanoğlu, 10 TL.

SEVMEK VARKEN — Mustafa Necati Karer, 10 TL.

DENİZE DÜŞEN TAŞLAR — M. Fahri Oğuz, 7,5 TL.

İKİNCİ DÖNÜŞ — İsmail Gerçeksoz, 7,5 TL.

Kendi Yayınları :

BANA GÜNEŞ VURMALI — Necmettin Eşin, 10 TL.

PRANGALI ÖZLEM — Orhan Çekiç, 5 TL.

AŞKIN DAMARLARI TIKANDI — Yaşar Baran, 5 TL.

BİZE GELEN DERGİLER :

Türk Dil — Yeditepe — Soyut — Dost — Yeni Yayınlar — Ankara Sanat — Hisar — Eflâk — Yansına — Son Çağ — a dergisi — Deneme — Adımlar — Hareket — Sanat (Tokat)

BİZE GELEN GAZETELER :

Başkent — Tanin — Özün — Ereğli Memleket — Karadeniz (Kastomonu) — Hür Anadolu (Ankara) — Ekin (Gaziantep) — A B C (İstanbul).

- Hiroşima, Sevgilim adlı eseriyle büyük ün kazanmış olan Fransız senaristi Marguerite Duras'ın, "L'Amante Anglaise" adındaki oyunu Toronto'da sahnelenmeye başladı. Fransız oyuncu Madelenie Redeaud'un başyöncülüğünü yaptığı eser, orta yaşlı bir kadının ruhsal dramını yansıtıyor. Bazı eleştirmenlerin çok övdüğü oyun, diğer Kanada şehirlerinde de oynanacak. Ünlü İngiliz tiyatro eleştirmeni Harold Hobson'a göre, Duras, yeni bir "Beckett" olma yolunda.
- Passe Muraille adlı Toronto topluluğu idealist doktor "Bethune"nin adını taşıyan yeni bir Kanada oyunu ile dik katı çıktı. Çiğ devrimine hayatını adan ve iç savaş sırasında Çin'de ölen Kanadalı doktor, şimdi, bütün Çin'de ulusal kahraman olarak anılıyor.

YUGOSLAVYA'dan (Nedim Hamit) :

Yirminci yılını kutlayan Üsküp Türk Tiyatrosu, yerli Türk oyun yazarlarına ayrıca yer vermekte. Bu süre içinde Üsküp Türk sahnesinde Yugoslav Türklerinden Mustafa Karahasan, Hüseyin Süleyman, Şerafettin Nebi, Hasan Mercan ile İlhami Emin'den özgün oyunlar canlandırıldı. Bunlardan sonuncusu, İlhami Emin'in "Nasrettin" adlı acıklı güldürüsü idi. "Leylek Padişah" çocuk oyunundan sonra, özdeş yazar Nobelci Ivo Andriç'in izniyle, bu ünlü yazarın "Ali Cerzelez'in Seferi" uzun öyküsünü sahneye uyguladı. İlhami Emin'in hemen ilk ciddi sahne çalışması sayılan "Yabancılar", başarıyla oynandı. Televizyonda da beklenen "Yabancılar", ilk özel Türk televizyon oyunu olacak.

"Nasrettin" oyunu, İlhami Emin'in son ve en başarılı sahne çalışması. Yazar, "Nasrettin" yaptını şöyle anlatıyor : "Nasrettin'i bulmak hem çok güç, hem çok kolay. Çok güç, çünkü, Nasrettin'in tarihte yüzde yüz varoluşuna ilişkin kesin, inandırıcı bilgiler yoktur. Oysa Anadolu'da, Azerbaycan'da, Özbekistan'da, Türkmenistan'da, Kazakistan'da, Kırgızistan'da; örneğin, bugün bile yaşıyor. Demek Nasrettin'i bulmak da çok kolay. O, herkeste, her yerde, Aramızda ve özümüzde.

İnsanlardan çoğu Nasrettin'i hep mi hep alaylı yanından almakta. Ben onu kur naz, ama halk düşünürü olarak acıklı yönleriyle de ele aldım. Kendimde Nasrettin'i böyle buldum çünkü. Kötülüğe karşı örgütlenmiş biçimde savaşmadığı bir dönemde herşeye, ölüme karşı bile başkaldırmakta özümün Nasrettin'i. Öbür yandan gerçekleri gözönünde tutamayan ülkücü bir Şeyh Bedrettin'in körükörümser yiğitliğine de imreniyor; kendi gücü buna yeterli çıkmayınca..."

soldan esen bu toplumcu rüzgâra pek yelken açmamış, şiirin dışında kalması gereken anaforlara, çalkantılara kendini kapıp koyvermemiştir. Nâzım Hikmet'in basılan, kapışılan şiirleri bile şiirsel dünyamızda, iyi ozanlarımızda bir devinim yaratamamış, şiirimizin doğal gelişime çizgisinin dışında, bir okuma modası ve ticaret konusu olarak kalmıştır.

İkinci yeni deneyinden geçen Oktay Rifat, Turгут Uyar, Edip Cansever, Cemal Süreyya, İhan Berk gibi ünlü ozanlarla, daha önceki kusağın o akımdan etkilenen, etkilenmeyen öbür ozanları, doğal bir değişim dışında şiirlerini bazı atılgan, gürlütücü gençler gibi, slogan çıkartkanlığının, öğretici yobazlığının buyruğuna vermemişler, durulma, ustalaşma yolunu seçmişlerdir. İyi, kötü bu yolu seçmişlerdir. Gençlerden bazıları da sanatlarını yele kapıtmamışlardır.

İkinci Yeni'nin biçimsel uzantısı üzerindeki kimi Marksçı gençler, bir aralık Halkın Sesi adındaki okunmayan dergilerinde, şiiri sözde kurtarmak, onu bir öğretinin aracı yapmak gibi gürlütülü - patırdılı bir çıkış yapmışlarsa da, şiirdikleri balona solukları az geldiği için sönüp gitmişler; halkın sesi ile ilgisi olmayan o köksüz ve tabansız çıkış, kendi şiirlerini, o günlere dek biraz umut uyandıran şiirlerini de siliş süpürmüştür.

Sanatı, yalnız araç olarak görenler yenilmiş, şiirlerine, sanatlarına tox kondurmamışlar ise, ayakta kalmayı başarmışlardır. Şiirimizin bugünkü görünüşü bence budur.

Roman, öykü ve tiyatroya gelince, o alanlarda zaman zaman umutlu gelişmeler görülmüşse de ancak, Füzûlan dışında yeni, güçlü bir hikâyeci de yetişmemiştir. 1962 den önce kişiliğini kanıtlamış olanlar, yeni yeni yapıtlarla yerlerini sağlamlaştırırken, romanımıza, hikâyemize yeni boyutlar kazandırmaktan çok, ustalaşmalarını sürdürmüşlerdir.

Oyun yazarlığı olsun, oyunculuk olsun, yeni bir iki ad dışında, kendisine tiyatro adamı de dırtebilecek yüksek düzeyde bir doruğa erişmemiştir. Özel Tiyatrolar, sayı bakımından çoğalmış, böylece seyirci, tiyatro seyircisi artmıştır. Yerli sinemamız ise, bir-iki film dışında, yerinde saymıştır.

Ünlü tiyatro adamımız Muhsin Ertuğrul ise, çünkü o büyük tiyatro kişiliğinin rahat koltuğuna kurulmakla yetinmiş; ne gençleri çevresinde toplamak, ne yeni bir atılışı desteklemek, aklının ucundan geçse bile, onu eyleme geçirememiştir.

Geçen yılın içinde en çok gelişme gösteren, deneme türü olmuştur. Ataç denli güçlü olan bir denemeci yetişmemişse de, ona yakın solukta bir kaç deneme yazarımız, genç yaşlı denemecilerimiz belirmiştir. Bu, edebiyatımızda düşünceye doğru bir açılım olduğunu gösteriyor.

Yarınlara gidis, yine de umutsuz sayılmaz. Bekleyelim ve görelim. Önümüzdeki on yıl, edebiyat ve sanatımızda bir sıçrama dönemi olacağına benzemektedir.

güney güney güney güney güney gün